

Výroční zpráva Národního technického muzea za rok 2003

Obsah

1. Slovo na úvod
2. Poděkování
3. Stavební úpravy
 - 3.1 Rekonstrukce hlavní budovy Národního technického muzea
 - 3.2 Depozitář v Čelákoviciích
4. Sbírky
 - 4.1 Konzervování a restaurování sbírkových předmětů
 - 4.2 Významné restaurátorské a konzervátorské počiny
 - 4.2.1 Zvoníčkův ležatý ventilový parní stroj
 - 4.2.1 Parní stroj s kotlem Hermann-Lachapelle
 - 4.2.3 Soubor autorských modelů Romualda Božka
 - 4.2.4 Soubor plynových motorů
 - 4.2.5 Soubor čtyř textilních strojů
 - 4.2.6 Sportovní automobil Jawa 750
 - 4.2.7 Elektrický motorový vůz M 400.001 dráhy Tábor - Bechyně
 - 4.2.8 Kolekce vědeckých přístrojů
 - 4.2.9 Dynamo pro napájení obloukových lamp
 - 4.2.10 Dynamo Edisonova typu
 - 4.2.11 Belinographe - zařízení pro dálkový přenos statického obrazu
 - 4.2.12 Přepojovač klapkový MB pro 100 vedení
 - 4.2.13 Kovářský měch
 - 4.2.14 Model továrny na čokoládu a cukrovinky
 - 4.2.15 Model lihovaru
 - 4.2.16 Kolorimetr Stammer
 - 4.2.17 Model sušárny na řízky
 - 4.2.18 Dvojezměrné sbírkové předměty
 - 4.3 Pracoviště pro vysoušení zamražených archiválií
 - 4.4 Sbírkotvorná činnost NTM roku 2003 v číslech
 - 4.5 Významné akvizice do sbírkového fondu muzea
 - 4.5.1 Silniční závodní motocykl Jawa 350 typ 673, čtyřválec z roku 1967
 - 4.5.2 Mapa Moravy do kartografických sbírek
 - 4.5.3 Gramofon do sbírky akustických přístrojů
 - 4.5.4 Kamery do sbírky fotografické techniky
 - 4.5.5 Přírůstky získané převodem od Ministerstva obrany České republiky
 - 4.5.6 Hornické sbírky
 - 4.5.7 Kolekce průmyslového designu
 - 4.5.8 Přírůstky archivu
 - 4.5.9 Přírůstky knihovny
 - 4.5.10 Dary
 - 4.6 Digitalizace sbírek
 - 4.6.1 Zdokonalený evidenční systém pro správu sbírek
 - 4.6.2 Digitalizace poškozených a ohrožených 2D sbírek

5. Badatelská střediska

- 5.1 Knihovna
- 5.2 Archiv
- 5.3 Mediatéka

6. Vědecká a výzkumná činnost, granty

6.1 Institucionální podpora vědy a výzkumu

6.2 Účelové podpory vědy a výzkumu

- 6.2.1 Automobil v českých zemích – katalog automobilové sbírky Národního technického muzea v Praze
- 6.2.2 Sbírka rukopisných vzpomínek v Archivu NTM
- 6.2.3 World View Network - Formování pohledu na svět
- 6.2.4 SCALEX - virtuální muzeum

6.3 Dílčí práce a studie

- 6.3.1 Josef Příplata a kol.: Katalog modelů hornických zařízení
- 6.3.2 Irena Laboutková: Česká umělecká litina v 19. století

7. Konference, semináře, pedagogická činnost

7.1 Pořádané v NTM

- 7.1.1 Seminář k provozu historických železničních vozidel
- 7.1.2 20. seminář pro vyučující dějinám věd a techniky na českých a slovenských vysokých a středních školách.
- 7.1.3 Workshop in History of Science and Technology .
- 7.1.4 Průmyslový design, dějiny a tvorba v technických oborech
- 7.1.5 Seminář k dějinám rozhlasové a televizní techniky
- 7.1.6 8. mezinárodní sympozium k výuce dějinám věd a techniky
- 7.1.7 Odborný seminář konaný při příležitosti 50. výročí otevření hornické expozice
- 7.1.8 100 let Trmalovy vily
- 7.1.9 44. seminář Z dějin hutnictví
- 7.1.10 23. sympozium Z dějin geodézie a kartografie
- 7.1.11 43. seminář Z dějin hornictví

7.2 Účast na konferencích pořádaných jinými institucemi

7.3 Pedagogická činnost pracovníků muzea

8. Ediční a publikační činnost

8.1 Ediční činnost Národního technického muzea

8.2 Publikační činnost pracovníků muzea

9. Prezentace

9.1 Železniční muzeum NTM

9.2 Stálé expozice v hlavní budově

- 9.2.1 Povrchového dobývání hnědého uhlí
- 9.2.2 Vědecké centrum - interaktivní expozice vědeckých experimentů

9.3. Krátkodobé výstavy

- 9.3.1 Výstavy z vlastních sbírek
 - 9.3.1.1 Jmenovci mezinárodních jednotek
 - 9.3.1.2 Industriální stopy
 - 9.3.1.3 Kepler a Praha
 - 9.3.1.4 Vyplavené obrazy
 - 9.3.1.5 100 let motocyklů Harley-Davidson
 - 9.3.1.6 100 let činnosti Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových
- 9.3.2 Převzaté výstavy jiných institucí
 - 9.3.2.1 Jiří Sozanský - Krajina a město jiné dimenze

- 9.3.2.2 Tajemství života – 50. výročí objevu DNA
 - 9.3.2.3 Svět Kinder Překvapení
 - 9.3.2.4 Letecká doprava včera, dnes, zítra
 - 9.3.2.5 Středozevní moře
 - 9.3.2.6 Malujeme - po síti: Co je na světě důležité
 - 9.4 Výstavy NTM zapůjčené k prezentaci v jiných institucích
 - 9.4.1 Významné osobnosti české vědy a techniky
 - 9.4.2 Vize a výrobky - průmyslový design 1990 - 1999
 - 9.4.3 Průmyslový design československých. elektrospotřebičů 1950-1980, designéři Kovotechny a tvorba designéra Stanislava Lachmana
 - 9.4.4 Tradice elektrotechniky
 - 9.5 Zápůjčky na výstavy a akce jiných tuzemských institucí
 - 9.6 Významné zápůjčky na výstavy zahraničních institucí
10. Další programové a prezentační aktivity
- 10.1 Akce pro návštěvníky
 - 10.2 Spolupráce se sdělovacími prostředky
11. Multimediální studio
12. Návštěvnost
13. Ekonomika a majetek
- 13.1 Objekty ve správě muzea
 - 13.2 Ekonomika a hospodaření
14. Činnost pracoviště zajišťujícího působnost zákona č. 71/1994 Sb.
15. Seznam zaměstnanců muzea v roce 2003
16. Výhledy a plány pro rok 2004
17. National Technical Museum - Annual Report 2003
(English Summary)

1. Slovo na úvod

Národní technické muzeum v roce 2003 rozhodně nemělo lehký rok. Byl to rok, ve kterém jsme se všichni stále potýkali (a stále potýkáme) s důsledky devastující povodně z roku 2002. Rozvrácené sbírky, unavení pracovníci muzea, kteří místo odborné práce většinou v montérkách pokračují v záchranných pracích.

Do toho sice velmi optimistické, ale nesmírně náročné a z hlediska základní funkce muzea i velice komplikované zahájení prací na částečné přestavbě hlavní budovy na Letné, zahájení výstavby nového depozitáře a budování vysoušecího pracoviště.

A do toho ještě změna ředitele.

Každá z těchto událostí samostatně znamená značný zásah do činnosti, způsobu práce a rozvoje muzea.

Těším se, že toto vše nás posílí, že muzeum vyjde z této náročné etapy krásnější a kvalitnější, těším se, že se podaří cestou neustálého cízelování a postupných kroků dojít k muzeu stabilně se rozvíjícímu a s jasnou budoucností. Věřím v rozvíjící se spolupráci s ostatními muzei, a to nejen českými či evropskými, se školami a vědeckými institucemi. Těším se, že se Národní technické muzeum stane vyhledávanou institucí nejen pro své kvalitní sbírky, ale také jako instituce, která je schopna prezentovat současný vývoj techniky, nové trendy a tím také ovlivňovat zaměření žáků, studentů a i dětí směrem k technice.

Těším se na to a věřím, že to, co se nyní v muzeu odehrává, je pouze budování základů pro další vývoj.

Pokud Vám naše výroční zpráva podá ucelenou informaci o práci muzea za rok 2003, splní svoji povinnost. Pokud máte pocit, že jste něco nenašli, jsme připraveni Vám potřebné informace sdělit.

Děkuji Vám za zájem o Národní technické muzeum a věřím, že jej projevíte i osobní návštěvou.

Za všechny kolegy,

Tomáš Kupec

generální ředitel Národního technického muzea v Praze

2. Poděkování sponzorům

Národní technické muzeum děkuje za podporu těmito společnostem a institucím:

Škoda Auto, Skanska, MAERSK SEALAND, pražská pobočka, Nadace Duhová energie, Siemens, Hewlett-Packard, Severočeské doly, XEROX ČR, s.r.o., Olympus C&S s.r.o., Poštovní spořitelna, British Council, Český Telecom, Eurotel, Philips, Pražská plynárenská, Člověk v tísni - společnost při České televizi, o.p.s., Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97, Nadace Via, Asociace muzeí a galerií, Komerční banka, SKF, Inženýring dopravních staveb, Intergraph, EXCON, a.s., Pražská teplárenská, Železářny Králův Dvůr u Berouna, redakce časopisu Letectví a kosmonautika, FAMU, ČVUT - Fakulta elektrotechnická, Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, Velvyslanectví Švýcarska.

Nemalý dík patří i partnerským institucím - Technickému muzeu v Brně, Národnímu zemědělskému muzeu a Plynárenskému muzeu.

Rok 2003 se zapíše do dějin muzea...

...třemi velkými událostmi: rekonstrukcí hlavní budovy muzea, zahájením výstavby velkého moderního depozitáře v Čelakovicích a cíleným úsilím o záchranu sbírek (konzervace, restaurování), zatopených povodní v roce 2002.

3. Stavební úpravy

3.1 Rekonstrukce hlavní budovy Národního technického muzea

Budova Národního technického muzea na Letné je jedním z neúspěšnějších příkladů moderní muzejní budovy v České republice. Její kořeny sahají do raných dvacátých let minulého století, kdy padlo rozhodnutí o její výstavbě. V polovině 30. let, po shromáždění potřebných prostředků, byla vypsána veřejná architektonická soutěž, jejímž vítězem se stal prof. dr. arch. Milan Babuška. Stavba byla zahájena na podzim 1938 a zhruba dokončena koncem roku 1941.

Výtvarné, architektonické a urbanistické kvality jsou vyjádřeny zapsáním budovy do Ústředního seznamu kulturních památek jako nemovitá kulturní památka pod evidenčním číslem 1959.

Symetrické čtyřpodlažní těleso technického muzea, konstrukční trojtrakt tvaru širokého U se třemi suterény, jehož nosnou konstrukci tvoří monolitický železobetonový skelet, obemývá jedinečně řešený výstavní prostor, kde je nyní situována stálá expozice dopravy, jejíž ochozy, schodiště a stavební detaily se vracejí k počáteční nautické estetice funkcionalismu.

Ještě v hrubé stavbě však byla budova Technického muzea nuceně postoupena protektorátnímu ministerstvu pošt, které v ní provedlo úpravy podle svých nemuzejních potřeb. Ani po ukončení války nebyla celá budova navrácena původnímu účelu - muzeum získalo její necelou polovinu. Interiéry budovy, kde z velké části ještě zůstaly vestavby provedené za války, byly nadále necitlivě upravovány vnucenými nájemníky (ministerstvo vnitra, ministerstvo obrany, Zeměměřický úřad, Katastrální úřad Praha-východ, Zeměměřický a katastrální inspektorát).

Nežádoucí nájemníci opustili budovu až v druhé polovině 90. let, kdy konečně mohly být zahájeny kroky směřující k její rekonstrukci. Odchodem nájemníků se uvolnilo celé třetí patro, západní křídlo druhého a prvního patra a střední část prvního suterénu. Tímto odchodem má NTM navíc k dispozici výhradně pro své účely plochu o celkovém rozsahu cca 3.000 m².

V květnu 2001 Ministerstvo kultury ČR přidělilo účelové investiční dotace ve výši 85 mil. Ještě tohoto roku se uskutečnilo výběrové řízení na manažera projektu, v roce 2002 následovalo digitální zaměření budovy a provedení všech nezbytných technických průzkumů. Po dokončení této přípravné fáze proběhl výběr projektanta, kterým se stal ateliér „AR 18 Němec Žilka architekti“. K realizaci podstatné části všech projektových prací došlo ještě v průběhu roku 2002.

Počátkem roku 2003 byl dokončen kompletní prováděcí projekt a bylo vydáno stavební povolení. Firma Průmstav a.s., která byla vybrána na základě obchodní veřejné soutěže, zahájila koncem května stavební práce. Stavba začala úpravami v prvním, druhém i třetím patře jihozápadního křídla, kde bylo nutno nejdříve vybourat všechny nepůvodní a nefunkční vestavby, včetně veškerých inženýrských sítí a neopravitelných oken. Po odstranění mnohaletého balastu zde bylo zahájeno budování nových prostor.

Ve třetím patře budovy vznikají nové výstavní prostory, které zaplní expozice architektury, stavitelství a průmyslového designu. Počítá se zde rovněž s kanceláři pro kurátory sbírek architektury a stavitelství, včetně studovny pro badatelskou veřejnost. Druhé patro budovy bude patřit moderní interaktivní expozici typu Science center. Vedle toho zde budou také kanceláře archivu dějin techniky a studovna archivu. Prostor prvního patra je důsledně využit vložím ocelové konstrukce mezipatra, která je určena pro skladovací systémy pro uložení archiválií. Je zde umístěn také trezorový depozitář pro vybrané muzejní fondy a chlazený depozitář pro sbírky na bázi fotografických materiálů. Budují se zde plně klimatizované prostory pro archiv dějin techniky a archiv architektury. Koncem roku 2003 sem bylo už umístěno kompletní vybavení, tvořené pojízdnými regály a výkresovými skříněmi.

Kromě těchto zmíněných rekonstrukcí proběhly i další dílčí stavební úpravy. Týkaly se např. nákladního výtahu, který bude nahrazen novým osobo-nákladním výtahem, dále ústředního

topení (celková rekonstrukce a výměna těles), inženýrských sítí a kompletního zateplení vnitřní fasády budovy. Keramický obklad vnější fasády budovy neumožnil celoplošné zateplení.

Do konce roku 2003 bylo proinvestováno na 29 mil.Kč.

Dokončení částečné rekonstrukce budovy Národního technického muzea je předběžně plánováno na přelom roku 2004/2005.

3.2 Depozitář v Čelákovících

Národní technické muzeum se po celou dobu své existence potýká s množstvím nezaviněných problémů, mezi nimiž je nejpálčivější nedostatek potřebných ploch pro stálé expozice a nebo uložení sbírek v depozitárních prostorách, které by splňovaly svými parametry podmínky pro kvalitní uchovávání sbírkových předmětů. Prostorové problémy vyvrcholily v devadesátých letech ztrátou cca 1 400 m² depozitární plochy v důsledku restitucí, dále nutností vyklidit v souvislosti s výpovědí 3 200 m² v objektu karlínské Invalidovny a potřebou opustit 550 m² ve zcela nevyhovující budově v Hřešihlavech. To představuje úhrnnou ztrátu depozitárních ploch víc než 5 000 m².

V květnu 2001 bylo ze strany MK ČR potvrzeno přidělení účelové investiční dotace na výstavbu depozitárního objektu v Čelákovících ve výši 87 mil. Kč. Úvodní projektové práce byly zahájeny v předstihu již v roce 2000, kdy byl na základě výběrového řízení vybrán projektant (ARN Studio s.r.o.).

Postup přípravných prací byl významně zpomalen neochotou majitelů sousedních pozemků, od nichž bylo nutné získat souhlasné stanovisko týkající se vybudování plynové a vodovodní přípojky.

V první polovině roku 2003 byly všechny problémy blokující podání žádosti o stavební povolení vyřešeny, byla vyhlášena obchodní veřejná soutěž na výběr generálního zhotovitele stavby a v říjnu 2003 byla jako zhotovitel stavby vybrána firma Unistav a.s. K zahájení stavebních prací došlo koncem listopadu 2003.

Půdorysná plocha budovaného objektu je 58x31 m (tj. 1.790 m²), největší vnitřní výška je 8,45 m. Depozitární objekt je rozvržen podle druhu a velikosti ukládaných sbírek do pěti základních vnitřních prostorů, vybavených odpovídající úložnou technologií a doplněn zvláštní místností pro přechodné uskladnění exponátů před jejich očištěním a definitivním uložením. Pro tyto účely je zřizován prostor mechanické a chemické očišty a samostatná konzervátorská dílna. Celý objekt je vybaven zařízením pro udržování požadovaného klimatu, samozřejmostí je EZS, EPS, kamerový systém atd.

Dokončení celé stavby a kolaudace se plánuje na II. čtvrtletí 2005.

4. Sbírky

Veškerá aktivita v této oblasti byla podřízena nutnosti odstraňovat, respektive zmenšovat povodňové škody. Pro rozvoj plánovité práce v oblasti sbírkotvorné činnosti nebyl v roce 2003 bohužel čas. K tomu přispěl i postup rekonstrukce hlavní budovy NTM, který postihl i suterénní depozitáře, kde je uloženo více než 20.000 sbírkových předmětů a množství archiválií, které bylo nutné zabezpečit proti vlivu stavebních prací a prachu a zčásti přemístit k provizornímu uložení. Péče o tuto část sbírek tím byla prakticky utlumena.

Programově rozvinuty byly záchranné práce na povodní zasažených sbírkách, a to jak pro oblast trojrozměrných předmětů, tak pro sbírky archivní povahy, tvořené písemnostmi a výkresovou a obrazovou dokumentací. Sanace obou druhů sbírek vyžaduje zcela jiné postupy.

Trojrozměrné sbírky prošlé povodní a posléze přemístěné dočasně do prostoru budoucího Železničního muzea v depu Masarykova nádraží byly nejprve podrobeny inventarizaci a vyrovnání inventarizačních rozdílů. Následně díky podpoře státu, sponzorů i některých muzeí bylo možné zahájit restaurátorské práce se zapojením mnoha externích subjektů, které obsáhly na 200 trojrozměrných sbírkových předmětů, mezi nimi i velké parní a energetické stroje a další předměty výjimečné svou kulturní hodnotou, určené do nových expozic NTM. Finanční prostředky k úhradě těchto restaurátorských prací byly čerpány z povodňového

fondu 234 118, ISO, Nadace Duhová energie, Skanska, Siemens, Nadace VIZE97, Nadace VIA, grantu AMG, Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, příspěvku Velvyslanectví Švýcarska a dalších zdrojů.

Všem jsme zavázáni mimořádnými díky, neboť bez jejich pomoci by se nám škody na kulturním dědictví v takovém rozsahu odstraňovat nedařilo. Upřímné poděkování si zaslouží Technické muzeum v Brně (TMB), Národní zemědělské muzeum a Plynárenské muzeum, která zdarma zrestaurovala více než dvě desítky předmětů. V této činnosti nadále pokračuje TMB. Účast konzervátorských dílen NTM na sanaci 3D předmětů byla v tomto období omezena ve prospěch činností souvisejících s vybudováním pracoviště pro vysoušení zamražených dokumentů, o němž informujeme níže. Naplno se rozeběhne v dalším roce.

Všechny tyto aktuální povinnosti zatím nedovolily soustředit se širěji ke koncepčním stránkám sbírkotvorné práce ve smyslu hodnotové analýzy fondu a programové akviziční činnosti, jak bylo předpokládáno plánem práce pro r. 2003, i když akviziční plány jsou zpracovány. Sbírkový budou vyříděny z hodnotového hlediska během jejich přípravy k transferu a racionálnímu uložení v novém velkoobjemovém depozitáři v Čelákovících, jehož probíhající výstavba má být ukončena v polovině r. 2005. Připravit toto stěhování z hlediska ochrany (konzervace) a rozmístění sbírek je hlavním úkolem pro nastávající období.

Úkoly, vyplývající z nutnosti zmírnění povodňových škod, přemístění sbírek do nového depozitáře, rekonstrukce hlavní budovy muzea s výstavbou nových expozic a budování Železničního muzea se promítly i do Konceptce sbírkotvorné činnosti NTM do r. 2008 (zpracované v souladu s požadavkem MK), jejíž obsah zcela determinovaly. Rovněž byla provedena analýza rizik živelných pohrom a jiných destruktivních vlivů na sbírky uložené v NTM, která se promítne do plánů pro řešení mimořádných situací.

4.1 Konzervace a restaurování sbírkových předmětů

Hlavní aktivitou konzervátorských a restaurátorských dílen v roce 2003 byla účast na budování a fungování pracoviště pro vysoušení archiválií, jak je zmíněno níže. Tato aktivita vyústila nakonec v organizační vydělení vysoušecího pracoviště od dílen.

Mezi velké restaurátorské počiny dílen NTM je možno řadit restaurování motocyklu Poustka, spoluúčast při restaurování automobilu JAWA 750, dále povodní velmi poškozeného telegrafního stolu klapkového přepojovače se zapisovačem Czeija & Nissl a spoluúčast při restaurování architektonického modelu řetězového mostu o celkové délce 9 metrů, který byl rovněž poškozen povodní.

Na sklonku roku byly restaurátorské a konzervátorské díly negativně dotčeny částečnou rekonstrukcí hlavní budovy NTM a v jejich provozu a restaurování v hlavní budově nastává pro rok 2004 útlum. Hlavní aktivitou, avšak v provizorních podmínkách, bude konzervace a příprava trojrozměrných sbírkových předmětů zaplavených povodní pro uložení v novém moderním depozitáři.

4.2 Z významných restaurátorských a konzervátorských počinů roku 2003 lze uvést:

4.2.1 Zvoničkův ležatý ventilový parní stroj

Tento sbírkový předmět, dokládající vysokou úroveň domácího strojírenského průmyslu a české parostrojní školy na přelomu 19. a 20. století, byl vážně poškozen v důsledku povodní.

Restaurování stroje, jehož součástí bylo uvedení do provozuschopného stavu, prováděly Energetické opravny Pruněvov. K financování restaurátorských prací byly sruženy prostředky, poskytnuté Ministerstvem kultury ČR, nadací VIA a Asociací muzeí a galerií.

4.2.1 Parní stroj s kotlem Hermann-Lachapelle

Sbírkový předmět z roku 1865, který patří do skupiny nejstarších parních strojů ve sbírkách NTM, byl poškozen povodní.

Restaurování tohoto sbírkového předmětu, které provádělo sdružení Ekotechnické muzeum Servis-OS, bylo hrazeno ze sponzorského daru Nadace Duhová energie.

4.2.3 Soubor autorských modelů Romualda Božka

Převážně dřevěné modely z poloviny 19. století, na kterých demonstroval své vynálezy a technická řešení Romuald Božek, syn významného českého mechanika a hodináře Josefa Božka.,

Sbírkové předměty byly restaurovány z prostředků fondu ISO.

4.2.4 Soubor plynových motorů

Soubor čtyř velkých plynových spalovacích motorů z 80. a 90. let 19. století dokládá počátky využití spalovacích motorů jako zdroje hnací síly v průmyslových podnicích a dílnách.

Poškození strojů při zaplavení depozitářů si vyžádalo důkladnou renovaci, která byla hrazena z prostředků MK ČR, Nadace Duhová energie a GKTG.

4.2.5 Soubor čtyř textilních strojů

Tři textilní stroje, výrobky strojíren Roscher, Toyoda a Ward, jsou doplněny tkalcovským stavem z dílny Josefa Božka a jeho synů.

Restaurování těchto exponátů bylo financováno z fondu ISO.

4.2.6 Sportovní automobil Jawa 750

Pro třetí ročník silničního automobilového závodu "1000 mil československých" postavila na jaře 1935 továrna Jawa šest sportovních automobilů Jawa 750, z nichž se dochoval jediný, který se v roce 1991 stal součástí muzejních sbírek. Vůz je kompletní, bohužel však ve špatném stavu, vyžadujícím celkovou renovaci. Ta byla zahájena v roce 2001 s výhledem dokončení v roce 2004.

Na renovaci automobilu zásadním podílem přispěla firma SKF Ložiska, a.s

4.2.7 Elektrický motorový vůz M 400.001 dráhy Tábor - Bechyně

V roce 2003 uplynulo 100 let od zahájení provozu na první dráze s elektrickým pohonem na území České republiky. První z Křižíkových elektrických motorových vozů uvedené dráhy se podařilo získat do muzejních sbírek, v roce 2003 byla provedena generální oprava tohoto vozu.

Rozhodujícím sponzorem byla společnost KPM Consult, a. s., za dalšího finančního přispění společností a firem: ČMKS Lokomotivy a. s., Klubu přátel elektrické dráhy Tábor - Bechyně a Sdružení pro rozvoj kolejové dopravy.

4.2.8 Kolekce vědeckých přístrojů

Do souboru celkem 18 přístrojů byly zařazeny především předměty české a středoevropské provenience: armilární sféra z 16. století, dvoje sluneční hodiny z dílny Erasma Habermela, proslulého mechanika císaře Rudolfa II., astroláb, dalekohledy, sluneční hodiny, diptychové sluneční hodiny od Hanse Duchera z roku 1574, krokoměr, pravítka a další přístroje ze 16. – 18. století.

Finanční náklady na restaurování byly čerpány z grantu World View Network, o kterém je zmínka na jiném místě této zprávy.

4.2.9 Dynamo pro napájení obloukových lamp

Dynamo pro napájení obloukových lamp, výrobek firmy František Křížík bylo vyrobeno roku 1887 a do sbírek muzea se dostalo ze zámecké elektrárny hraběte Czernina v Jindřichově Hradci.

Renovaci a restauraci provedly Energetické opravy, a.s., Prunéřov, práce byly hrazeny ze ponzorského daru Nadace Duhová energie.

4.2.10 Dynamo Edisonova typu

Dynamo sloužilo v letech 1883 - 1915 v elektrárně Národního divadla a vyrábělo elektrickou energii pro osvětlení divadla.

Renovaci a restauraci provedly Energetické opravy, a.s., Prunéřov, práce byly hrazeny ze sponzorského daru Nadace Duhová energie.

4.2.11 Belinographe - zařízení pro dálkový přenos statického obrazu

Belinographe je vynález Francouze Edouarda Belina, který roku 1907 uskutečnil první přenos černobílé fotografie po linkách telegrafního vedení. Jeho zdokonalené přístroje byly později využívány hlavně tiskovými agenturami. Restaurovaný sbírkový předmět pochází z pražské telegrafní ústředny v Jindřišské ulici. Jedná se o předchůdce dnešního telefaxu, který ve své nehlubší podstatě pracuje na základě stejného principu.

Belinographe byl restaurován z prostředků Nadace Václava a Dagmar Havlových Vize 97.

4.2.12 Přepojovač klapkový MB pro 100 vedení

Výrobce: Czeija & Nissl, Vídeň

Přepojovač je částí manuální telefonní ústředny z přelomu devatenáctého a dvacátého století.

Exponát je v současnosti restaurován bezplatně v Technickém muzeu v Brně.

4.2.13 Kovářský měch

Cenným historickým sbírkovým předmětem metalurgických sbírek je hrotitý dvoukomorový kovářský měch z roku 1684 má stěny vzduchových komor z kůže, zbytek je ze dřeva s drobnými kovovými částmi. Měch je umístěn na vyřezávaném stojanu z dubového dřeva.

Měch byl zasažen povodní v roce 2002 a vzhledem k materiálu, ze kterého je vyroben, bylo riziko jeho napadení plísní velmi vysoké. Byl proto bezprostředně předán k restaurování do Technického muzea v Brně, kde byl bezplatně konzervován a restaurován.

4.2.14 Model továrny na čokoládu a cukrovinky

Tento rozměrný model (400 x 95 x 175 cm) získalo muzeum darem v roce 1909 od Akciové společnosti továren na cukrovinky v Královských Vinohradech, Praha. Model zahrnuje celou tehdy používanou technologii výroby čokolády a čokoládových cukrovinek. Jednotlivé části strojů jsou kovové a pohyblivé, podstavec dřevěný.

Model byl značně poškozen povodní v létě 2002. Restaurování provedli bezplatně v roce 2003 odborníci z Národního zemědělského muzea.

4.2.15 Model lihovaru

Unikátní model lihovaru zpracovávajícího především ovoce a zemědělské produkty z druhé poloviny devatenáctého století byl zhotoven mědikovcem Janem Pyškem z Malacek na Slovensku.

Model byl restaurován odborníky v Národním zemědělském muzeu.

4.2.16 Kolorimetr Stammer

Stammerův kolorimetr hrál nezastupitelnou roli v laboratořích cukrovarů po celé devatenácté a část dvacátého století. Tento přístroj sloužil k měření barevnosti cukerných šťáv a tedy ke kontrole postupu výroby cukru a kvality jednotlivých výrobků.

Přístroj, poničený povodní, byl bezplatně zrestaurován v dílnách Technického muzea v Brně.

4.2.17 Model sušárny na řízky

Model v měřítku 1:10 je vyroben podle sušárny řepných řízků vyráběné firmou Českomoravská-Kolben-Daňek, a.s. Praha. Model byl darován muzeu v roce 1912 a dokládá významný podíl uvedené firmy při zařizování četných českých cukrovarů.

Pohyblivý model, poškozený povodní, byl zrestaurován v dílnách Plynárenského muzea Pražské plynárenské akciové společnosti.

4.2.18 Dvojměrné sbírkové předměty

Všechny uváděné archiválie byly zaplaveny v létě 2002, téhož roku byly vysušeny a v roce 2003 restaurovány. Z dílny restaurátorky Martiny Pechové vyšly zrestaurovány tyto sbírkové předměty: 3 originální plakáty Alfonse Muchy *Champagne Ruinart pere et fils*, nedatováno, kolem 1900, *La Trappistine*, nedatováno, kolem 1900 a *Bieres de la Meuse*, nedatováno, kolem 1900, z fondu Josef Hlávka: *Biskupská rezidence v Černovicích*, perspektiva chrámu, 1867, *Biskupská rezidence v Černovicích*, celková perspektiva, 1867 a *Porodnice U Apolináře v Praze*, celková perspektiva II., nedat., z fondu Josef Gočár: *Kostel sv. Václava ve Vršovicích*, perspektiva, 1932.

Tři díla architekta Jana Kotěry (*návrh lázeňské budovy v Gradu*, 1911, a dva *návrhy pojišťovny v Praze*) restaurovala Lucie O'Suilleabhain – Špalková a práci architekta Jaromíra Krejčara *Soutěžní projekt zastavění Letenské pláně v Praze budovami parlamentu*, 1928 pak Miroslav Široký.

4.3 Pracoviště pro vysoušení zamražených archiválií

Národní technické muzeum se s následky povodní ze srpna roku 2002 bude potýkat ještě řadu let, neboť zatopení se dotklo zhruba 7,6 % sbírkových předmětů a archivního materiálu. Došlo k zaplavení muzejních depozitářů v přízemí historické budovy Invalidovny v Praze - Karlíně o ploše 3200 metrů čtverečních, kde byly uloženy jak trojrozměrné sbírkové předměty, tak rozsáhlé sbírky Archivu architektury a Archivu pro dějiny techniky a průmyslu. Pod vodou se ocitla velká část sbírek z oborů elektrotechniky, strojírenství, chemie, architektury a stavitelství, hutnictví, textilní výroby a bohužel také výkresové fondy řady architektů 19. a 20. století, výkresová dokumentace leteckého archivu, příbramských dolů, pražských strojřeben z 19. století, desítky osobních fondů a písemných pozůstalostí významných představitelů české techniky, architektury, průmyslu a vědy, firemní tisky a také rozsáhlé sbírky fotografických negativů i pozitivů v časovém rozpětí zhruba 1880 - 1970.

Zaplavené archiválie byly ukládány v igelitových obalech do mrazírenských kontejnerů, které v prvních dnech katastrofy zdarma poskytla společnost MAERSK. Následně byly přepraveny do Mochovských mrazíren, a.s., které k jejich dlouhodobému uskladnění zprovoznily své neobsazené mrazírenské haly v Kladně. Mochovské mrazírny svou včasnou iniciativou na sebe strhly pozornost téměř všech postižených resortů v Praze a uložily naprostou většinu zaplavených archiválií v objemu téměř 1.000 paletizačních jednotek. Tímto podnikatelským činem dosáhly Mochovské mrazírny téměř monopolního postavení, což se ale projevilo v ceně za uskladnění zamražených materiálů. Pro Národní technické muzeum činila téměř 4 mil. Kč ročně, s výhledem, že archiválie budou zamrazeny a postupně vysušeny po dobu až 8 let. Proto byly ze strany NTM v r. 2003 osloveny i jiné mrazírenské podniky v ČR, z nich nejlepší podmínky nabídly Mrazírny Plzeň – Dýšina a.s. Do těchto mrazíren byly archivní materiály NTM v létě 2003 přemístěny a tam uskladněny za smluvní částku, která nedosahuje ani čtvrtiny objemu financí, které účtovaly Mochovské mrazírny.

V současnosti (leden 2004) je stále zamrazeno cca 200 metrů krychlových dokumentů archiválií. V rámci zkušebního provozu vysoušecího pracoviště, který probíhal provizorně v suterénu našeho muzea od července do prosince 2003, se podařilo vysušit cca 12 metrů krychlových archiválií. Po začátečních zkouškách jak s vakuovým vysoušením (mohlo být zahájeno díky pomoci Britské rady, která zajistila pro pracoviště vakuovací stroje), tak s tzv. sendvičovým vysoušením, se rozeběhly intenzivní práce za pomoci studentek a studentů

oboru restaurátorství. Při tomto zkušebním provozu bylo za dohledu odborníků ze Státního ústředního archivu ověřeno, že pro archiválie vysoké kulturní a historické hodnoty (například zamražený soutěžní projekt Josefa Zítka Národního divadla z roku 1865) je nejvhodnější záchrannou metodou ruční vysoušení. Jedná se o způsob, při které dojde k rozmrazení balíku archiválií při pokojové teplotě. Archiválie jsou následně ručně roztříděny, dle potřeby opláchnuty od zbytků bahna a vyrovnány na sušicí síta. Díky této šetrné metodě se ukázalo, že mnohé archiválie nebude nutné následně restaurovat. Výsledky vysoušení jsou nad očekávání dobré. Ukázalo se, že působení povodňové vody (sbírky pod ní byly celé 3 dny) nebylo nijak drastické a zničující, většina archiválií je ve velmi dobrém stavu, ať už se jedná o dokumenty psané inkoustem, nebo rysy zhotovené tuší a často kolorované, vše zůstalo nerozpité, prakticky beze změn. U řady dokumentů ani nelze poznat, že prošly povodní. Ruční vysoušení je sice náročnější a to časově i na objem lidské práce, ale zcela šetrné k historickému materiálu.

Pracovní postup ručního vysoušení je následující:

1. Z mrazicího kontejneru a následně příručního boxu se vyjme materiál na rozmrazení, který je předem určen odborným kurátorem - archivářem. Za cca 12 hodin je balík při pokojové teplotě rozmrazen.
2. Rozmražené balíky rozebírá a třídí kurátor ve spolupráci s restaurátorkou papíru, zároveň se provádí digitalizace fotografií a archivního materiálu, který se nezachrání.
3. Konzervátoři, pokud je třeba, materiál oplachují a podle jeho druhu zahájí vysoušecí proces. Materiál rozloží na vysoušecí síta, kde okape, a pak proloží mezi filtrační papíry. Knihy jsou vysoušeny pomocí starých novin a vakuové balíčky. Vysoušecí doba se pohybuje v rozmezí mezi několika hodinami až třemi týdny.
4. Během dalších dnů se vysoušený materiál překládá do suchých prokladů, nebo přebaluje do suchých vakuových balíčků. Na konci procesu se nechá volně dosušit na vzduchu.
5. Kurátoři a další spolupracovníci balí vysoušený materiál pro odvoz na dezinfekci do Státního ústředního archivu a zároveň provádějí podrobnou evidenci.

Od začátku záchranných prací se přísně kontrolovaly hygienické podmínky. Všechny osoby, které pracovaly s kontaminovanými materiály, musely projít lékařskou prohlídkou, včetně přeočkování na žloutenku a tetanus. Mikrobiologické rozborů zpočátku vykazovaly přítomnost většího množství plísní, proto byly dle doporučení hygienika nainstalovány germicidní lampy a denní úklid byl prováděn roztokem ajatínu. Tím bylo dosaženo stavu, který zcela vyhovuje hygienickým předpisům.

Společnost Maersk zapůjčila mrazicí kontejner, který je umístěn na muzejním dvoře a kde jsou uchovávány zamražené archiválie, které se po malých množstvích zpracovávaly.

Mzdy brigádníků činných ve vysoušecím pracovišti hradila veřejná sbírka iniciativa SOS archiv architektury, která vznikla v srpnu 2002 ihned po povodních a do konce roku 2003 shromáždila více jak 1,7 miliónu korun na pomoc Národnímu technickému muzeu.

1. listopadu 2003 bylo vysoušecí pracoviště organizačně odděleno od restaurátorských dílen (jejichž součástí původně bylo).

Budování pracoviště bylo zahájeno za značného přispění Ministerstva kultury ČR, obecně prospěšné společnosti Člověk v tísni, veřejné sbírky SOS – archiv architektury, společnosti MAERSK SEALAND, Státního ústředního archivu, Britské rady, SKANSKA a.s., Velvyslanectví USA, společnosti Olympus a mnoha dalších dárců. Dokončení a zahájení prací na tomto pracovišti se plánuje na jako 2004. Vznik tohoto pracoviště umožní s minimálními ztrátami během cca 6 až 8 let zatopené archivní materiály vysušit.

I když jsme teprve na začátku záchrany zamražených archivních dokumentů, lze již dnes s jistotou říci, že převážná většina materiálu, který čeká v mrazírnách, bude zachráněna, ošetřena, zrestaurována a opět bude moci v archivech sloužit široké obci badatelů. Je to

ovšem dlouhý proces, který bude ještě řadu let plnit stránky výročních zpráv nejen Národního technického muzea.

4.4 Sbírkotvorná činnost NTM roku 2003 v číslech

Chronologická evidence - celkem	46350 i.č.
+ 224 fondů architektury	
- přírůstek	774 i.č.
- systematická evidence	33611 i.č.
- přírůstek	1681 i.č.
- inventarizace	9745 i.č.
- skartace	1251 i.č.
- fotodokumentace	29928 i.č. a 1241 výkresů
- přírůstek	2319 i.č.
- konzervace	883 i.č.
- restaurování	200 i.č.
Evidence cenných sbírek v programu AISM-POL	
- zaznamenáno celkem	1187 i.č.
- obrazový záznam	623 i.č.
- obrazová dokumentace v programu Mac Art	připojena k 408 předmětům
- počet vydaných osvědčení k vývozu	169
- v expozicích instalováno	5277 i.č.
- na výstavách instalováno	766 i.č.
- jiným institucím zapůjčeno	2063 i.č.

4.5 Významné akvizice do sbírkového fondu muzea

4.5.1 Silniční závodní motocykl Jawa 350 typ 673, čtyřválec z roku 1967

Díky příspěvku z fondu ISO byl zakoupen unikátní silniční závodní motocykl *Jawa 350 typ 673* s čtyřválcovým vidlicovým vodou chlazeným dvoudobým motorem. V roce 1967 byly vyrobeny pouze tři kusy tohoto stroje, které byly úspěšně nasazeny v závodech mistrovství světa. Typ 673 byl vyvrcholením vývoje závodních motocyklů Jawa, svou konstrukcí byl v době vzniku jedním z nejmodernějších na světě a i po výkonové stránce neměl mnoho konkurentů. Na motocyklu úspěšně startovali jezdci František Šťastný, Angličan Bill Ivy a Ital Silvio Grassetti.

4.5.2 Mapa Moravy do kartografických sbírek

Müllerova mapa Moravy "Tabula generalis marchionatus Moraviae ... Joh. Christoph Müller S.C.M. capitaneus" (100 x 140 cm, 1716, měřítko 1 : 180 000) patří ke stěžejním kartografickým dílům české provenience, řadí se k nejlepším mapám z 18. století a v českých veřejných sbírkách je minimálně zastoupena. Význam mapy spočívá v její přesnosti a podrobnosti. Stala nejužívanější mapou Moravy a ovlivnila mapy Moravy na dlouhá desetiletí, neboť sloužila jako podklad pro další kartografy a vydavatele.

I tento exponát byl získán do sbírek díky příspěvku ISO.

4.5.3 Gramofon do sbírky akustických přístrojů

Za příspěvek z fondu ISO byl pořízen vzácný *Berlinerův gramofon* na ruční pohon z konce 19. století. Jedná se o první komerčně vyráběný gramofon schopný přehrávat Berlinerovy gramodesky o průměru 17 cm. V evropském měřítku představuje tento typ gramofonu model, od něhož se odvíjely další, v podstatě už standardizované typy. Tímto nákupem se sbírka NTM obohatila o významný a v České republice ojedinělý exponát, který je milníkem gramofonového průmyslu.

4.5.4 Kamery do sbírky fotografické techniky

Do evidence bylo zařazeno 52 předmětů. Nejzajímavějším přírůstkem je *dálková kamera DFP 50*. Jedná se o vojenský velkoformátový fotografický přístroj na široký svitkový film, výrobek tuzemské firmy Meopta. Rovněž velmi dobře zachován je i další přírůstek - reproduční kamera *OCÉ Helioprint*, která představuje poslední stupeň vývojové řady kamer pro fotomechanickou reprodukci před všeobecným zavedením digitálního zpracování obrazu. Dalším zajímavým přírůstkem je *laboratorní normovaný zdroj světla Krüss*, zhotovený ve známé stejnojmenné berlínské firmě.

4 5 5 Přírůstky získané převodem od Ministerstva obrany České republiky

Z důvodů kompletní reorganizace armády České republiky dochází k likvidaci vojenských útvarů a armádních skladů. Řada předmětů je vhodná pro zařazení do sbírek NTM. V průběhu roku 2003 byly po řadě jednání uzavřeny mezi Ministerstvem obrany ČR a NTM Praha dvě smlouvy, které zahrnují předání celkem 47 předmětů. Nejvýraznějším přírůstkem je letoun *L-39 Albatros*.

4 5 6 Hornické sbírky

Positivním dopadem útlumu hornické činnosti je rozšiřování a zkvalitňování kolekcí dokumentujících dějiny hornictví. Nově zaevidována byla 93 inventární čísla, což v tomto případě představuje 98 sbírkových předmětů. Lze uvést *model válcového kombajnu KSV-80*, *model těžní věže*, *teodolit Meopta*, *důlní tachograf*, *ozdobnou švancararu* anebo i celou řadu *důlního zařízení a měřících přístrojů*.

4.5.7 Kolekce průmyslového designu

Do sbírek byla v roce 2003 získána např. *sada elektrických jističů a odpínačů*, *model tiskařského ofsetového stroje Polly 274H a model ofsetového maloformátového tiskařského stroje DST Bussines Form*, k oběma modelům také originální kresebné návrhy. Pozornost si zaslouží také soubor předmětů získaných darem z výstavy *Pro každý den - současný český design* (exkluzivní vana a umyvadlo RAFTY, vypínače Time, vybraný soubor celocelových nožů MORPHO a kolekce devíti kusů osvětlovacích těles české firmy Rendl Praha).

4.5.8 Přírůstky archivu

Do sbírek archivu byly získány mj. tyto nové fondy:

Ing. Vladislav Čáp, obor elektrotechnika – osvětlování exteriérů památkových budov (rozsah 7 kartonů),

Ing. Jiří Švehla, obor elektrotechnika – osvětlovací technika (rozsah 26 kartonů),

Franta Anýž, závod pro uměleckoprůmyslové práce kovové v Praze (2 kartony).

4.5.9 Přírůstky knihovny

Knihovna NTM získala převzetím zrušené knihovny Královodvorských železáren 1536 odborných knih a časopisů z oboru železářství, hutnictví a strojírenství, starší ročníky odborných časopisů české i zahraniční proveniencí přibýly do knihovny darem ze zrušeného fondu redakce časopisu *Letectví a kosmonautika*.

4.5.10 Dary

Za rok 2003 získalo Národní technické muzeum mimo výše uvedené přírůstky dalších 306 nových exponátů - darů od soukromých osob i společností. Uvést lze namátkou např. ofsetový archový tiskařský stroj POLLY 274H, ofsetový maloformátový tiskařský stroj DST Bussines F, Morseův telegraf VTUTF (Czeija-Nissl, Vídeň), rakouský telegrafní klíč, návrh osobního automobilu Škoda 100, 1964-65, hybridní analogový počítač ADT3000 s příslušenstvím, analogový počítač MEDA 50 s příslušenstvím, řadu drobnějších předmětů do kolekcí domácí techniky, fotografické techniky, průmyslového designu a dalších.

4 6 Digitalizace sbírek

4.6.1 Zdokonalený evidenční systém pro správu sbírek

Národní technické muzeum používá dosud pro evidenci sbírek aplikaci AISM, fungující pod dnes již archaickým databázovým systémem DBASE IV. Při počátečních úvahách o náhradě bylo zvažováno nasazení systému Demus vyvíjeného Moravským zemským muzeem v Brně, který se však při testování projevil pro naše potřeby jako nevhodný. Věcí se začalo zabývat Multimediální studio NTM z titulu správce IT v muzeu a vytvořilo v rámci postupného vytváření interního informačního systému nový modul založený na serverové databázi s webovým rozhraním. Nový systém, který bude do praxe NTM uveden v roce 2004, umožňuje uživatelsky přívětivou a rychlou práci s databází sbírek NTM a respektuje požadavky zákona 122/2000 na strukturu evidenčního záznamu pro chronologickou i systematickou evidenci. Současně je otevřený a v budoucnosti umožní přechod na další generaci databázového systému. Aplikace představuje zásadní zkvalitnění práce s evidencí sbírkových předmětů v muzeu. Kromě jiného umožňuje na rozdíl od softwaru dosud používaného připojení obrazové dokumentace a dalších souborů. Nově bude obsahovat i záznamy o opakovaných inventarizacích a informace o konzervátorských zásazích v restaurátorských dílnách NTM, které budou fundovaně do systému vkládat sami restaurátoři. V budoucnosti se též předpokládá zveřejnění databáze sbírkových předmětů prostřednictvím Internetu pro badatelské účely.

4.6.2 Digitalizace poškozených a ohrožených 2D sbírek

Národnímu technickému muzeu se podařilo v průběhu roku 2003 vybudovat digitalizační pracoviště, jehož úkolem je postupně reformátovat více exponované a ohrožené sbírky archivní povahy. V roce 2003 byla vytvořena aplikace „Náprstek“, která je určena pro evidenci a práci s digitalizovaným materiálem. Aplikace umožňuje vkládání a vyhledávání údajů o digitalizovaných archiváliích. V příštích letech bude aplikace přístupná i prostřednictvím Internetu.

Ke konci roku 2003 obsahovala databáze více než deset tisíc digitalizovaných archiválií a v menším měřítku i knižních dokumentů.

5. Badatelská střediska

V roce 2003 studovalo v NTM celkem 163 badatelů, z toho 15 zahraničních.

Knihovnu navštívilo 75 badatelů českých a 8 zahraničních. Tento v porovnání s minulými lety nižší počet byl způsoben revizí knihovního fondu, v důsledku čehož byla knihovna uzavřena (viz nížeji), archiv pro dějiny techniky a průmyslu navštívilo 73 českých a 5 zahraničních badatelů a archiv architektury 15 tuzemských a 2 zahraniční badatelé.

5.1 Knihovna

Na základě nového knihovního zákona č. 257/2001 Sb. požádala knihovna Národního technického muzea koncem roku 2002 o přijetí do evidence knihoven Ministerstva kultury České republiky. V lednu 2003 zaslalo MK ČR osvědčení o zápisu do evidence knihoven. Knihovně bylo přiděleno evidenční číslo 3490/2003 a zároveň byla zařazena do kategorie specializovaných knihoven.

Zmíněný knihovní zákon zároveň ukládal knihovnám za povinnost provádět revize knihovního fondu dle jeho velikosti. Splnění této povinnosti stálo před knihovnou Národního technického muzea v roce 2003 jako její stěžejní úkol. V lednu 2003 byla proto zahájena generální revize knihovního fondu a celkem bylo zrevidováno 93.700 svazků knih.

Přesto, že knihovna byla kvůli revizi uzavřena pro veřejnost, byly v neodkladných případech poskytovány výpůjční, rešeršní i reprografické služby. Vypůjčeno bylo celkem 1077 publikací a zpracováno 270 odborných informací a rešerší.

5.2 Archiv

Činnost archivu byla v roce 2003 ovlivněna oběma klíčovými událostmi, které jsou již zmíněny na úvodu této výroční zprávy - odstraňováním následků povodně a rekonstrukcí budovy. V prvním případě bylo započato s vysoušením a desinfekcí zamrazeného archivního materiálu ve zvláštním, k tomu účelu zřízeném provozu v suterénu budovy na Letné, ve druhém případě pak čekal archiv rozsáhlý přesun sbírek i nábytku, umístěných v depozitních prostorech suterénu, neboť stavební úpravy a rekonstrukce se týkaly i této části (systém ústředního topení, nákladní výtah). To vše, pro časovou a fyzickou náročnost, silně omezilo soustavnou archivní práci oddělení jak v oblasti pořádání archivních fondů, tak také jednotlivých sbírek.

Pozitivní výjimkou v odborné činnosti byl hlavně grantový úkol GA ČR č. 409/03/0024 – Sběrka rukopisných vzpomínek v archivu NTM, o kterém je referováno na jiném místě.

5.3 Mediatéka

Mediatéka – knihovna elektronických médií byla z důvodu probíhající stavební rekonstrukce budovy a prostorové tísně pro návštěvníky uzavřena. I přes tento nepříznivý stav probíhala akvizice nových přírůstků; fond se rozšířil např. o dokumentární filmy *Krok do tmy* (záznam katastrofy v karlínském depozitáři po povodni v létě 2002), *Nikola Tesla* nebo *Gočárův projekt*, do sbírky elektronických encyklopedií přibýly *Encyklopedie letectví do r. 1945* a *Encyklopedie letectví od r. 1945 do současnosti*.

6. Vědecká a výzkumná činnost, granty

6.1 Institucionální podpora vědy a výzkumu

Pětiletý výzkumný záměr (1999 - 2003) s názvem *Dějiny vědy a techniky* (MK ČR 01 CEZ99F0101) byl zakončen 31. prosince 2003. Hlavním řešitelem byl RNDr. Jaroslav Folta, CSc.

Dlouhodobý úkol byl naplněn několika oblastmi činnosti. Jedním ze zásadních úkolů bylo dokončení díla *Studie o technice v českých zemích 1945 - 1992*. Dalším stěžejním bodem bylo zahájení srovnávacích studií domácího a světového vývoje techniky a neméně důležitou sférou činnosti byla podpora výuky dějinám vědy a techniky na vysokých školách, včetně pořádání seminářů pro vyučující na vysokých a středních školách.

V posledním roce trvání výzkumného záměru, tedy v roce 2003, byly tiskem vydány výše zmíněné *Studie o technice v českých zemích 1945 - 1992*. Realizace díla je výsledkem

práce RNDr. Jaroslava Foly, CSc., který byl iniciátorem projektu a jeho řešitelem a je spoluautorem a redaktorem knihy.

Mimořádné a svým významem zcela ojedinělé třísvazkové dílo (celkem 2877 stran, z toho po 200 stranách resumé v angličtině a v němčině, seznam 1219 položek literatury, 100 stran rejstříků, 1405 obr., 183 spoluautorů) se zabývá zatím zcela nedotčenou problematikou vývoje techniky v českých zemích v období ohraničeném koncem 2. světové války a rozdělením Československa na dva státy.

Období druhé poloviny 20. století je dobou neobyčejného rozvoje vědy a techniky v celém světě. Pokus o celkové sledování tohoto jevu v jednom státě však ještě v žádné zemi podniknut nebyl. V tom je velký přínos předkládaného díla. Práce je ale průkopnická i metodicky. Dílo srovnatelného rozsahu je nad síly jednotlivého historika, nebo i skupiny historiků, a to jak z hlediska nezbytných odborných znalostí, tak i kvůli ochuzené archivní základně, způsobené dvěma ekonomicko-politickými změnami, jež postihly spisovny závodů při jejich transformacích. Proto metodické rozhodnutí opřít se o generaci technologů ze závodů a expertů z vysokých škol, kteří v průmyslu v dané době pracovali, případně celý vývoj podrobně sledovali, bylo patrně jedinou cestou, jak projektované dílo vůbec kdy naplnit.

Metodicky se rovněž podařilo usměrnit na dvě stovky spoluautorů tak, aby se zamezilo opakování a přitom rozsahy odpovídaly významu příslušných partií v celkové struktuře naší techniky.

Práce je rozdělena do třiceti kapitol, z nichž prvá se zabývá podmínkami rozvoje techniky a poslední systémem uchovávání pramenů k dějinám techniky. Ostatní kapitoly úměrně významu svého předmětu popisují vývoj jednotlivých hlavních oblastí techniky: důlními technikami počínaje, pokračují hutnictvím, materiálovým inženýrstvím, strojírenstvím, výpočetní technikou, automatizací, metrologií, energetikou, silnoproudou elektrotechnikou, slaboproudou elektrotechnikou, chemickou technologií, farmaceutickou výrobou, technikou fotografie a filmu, dopravními prostředky, zbrojní technikou, výrobou papíru a celulózy, technologií textilního průmyslu, vývojem polygrafie, sklářstvím, keramikou, zeměměřičtstvím, stavitelstvím, vodohospodářskými stavbami, lesnictvím a dřevařstvím, zemědělstvím, potravinářstvím, instrumentální technikou vědy a končí průmyslovým designem.

V II. ročníku (2003) soutěže Gloria Musaealis, kterou vyhlašuje Ministerstvo kultury ČR a Asociace muzeí a galerií, získalo dílo zvláštní ocenění.

V rámci komparace *Česká technika na pozadí světového vývoje* byly v roce 2003 shromážděny vstupní studie, každá v rozsahu okolo 50 normostran.

- Součástková základna elektroniky ve 20. stol. ve světě a v českých zemích
- Chemické produkty 20. stol.
- Hlavní hybné momenty technického vývoje jaderné energetiky ve 20. stol.
- Vývoj programového, resp. NC a CNC obrábění ve světě a u nás
- Vývoj stavby elektrických strojů a elektroenergetiky v českých zemích
- Vývoj stacionárních a lodních vznětových motorů v období po 2. světové válce apodíl českého průmyslu
- Biotechnologie. Český vývoj ve světovém trendu
- Zbrojní technika ve světě a u nás ve 20. stol.
- Teplárenství u nás a ve světě ve 20. stol.
- Ekonomický úspěch kaznějovské chemičky. Kyselina citronová z melasy
- Vývoj motorových letadel těžších vzduchu od počátku 20. stol.
- Nové trendy ve vývoji průmyslové chemie ve 20. stol. ve světě a u nás
- Naše uplatnění v světovém vývoji elektronové mikroskopie
- Česká technika a její možnosti v kosmickém průzkumu

6.2 Účelové podpory vědy a výzkumu

6.2.1 Automobil v českých zemích – katalog automobilové sbírky Národního technického muzea v Praze

Rok 2003 byl posledním rokem dvouletého grantového úkolu MK ČR (č. RK01P03OMG010). Hlavním řešitelem byl Petr Kožíšek.

Automobilová sbírka Národního technického muzea je jednou z nejkvalitnějších národních, respektive teritoriálních automobilových sbírek na světě. Sbíрка obsahuje celkem 123 exponáty a její součástí jsou pouze automobily s přímým vztahem k dějinám automobilové výroby a dopravy na území dnešní České republiky.

Základním informačním zdrojem při přípravě katalogu sbírky byla především sbírka samotná a dále pak rozsáhlá badatelská činnost v mnoha archivech (Archiv Národního technického muzea, Státní ústřední archiv, Archiv Vojenského historického ústavu, regionální archivy, archivy domácích i zahraničních výrobců – Škoda, Tatra, Walter, Daimler-Benz, Audi, také četné soukromé archivy). Významná část informací pochází i z dobového tisku a periodik, dobové firemní literatury a nejrůznějších ročenek a almanachů (statistické ročenky, almanachy automobilistů). Stěžejní obsahová část katalogu je složena z chronologicky řazených výpovědí devětačtyřiceti nejhodnotnějších automobilů sbírky, které svými samostatnými profily vypovídají nejen o svém výrobcu, vývoji a technickém a konstrukčním řešení, ale o celkovém vývoji oboru v jeho nejširších technických, společenských i obecně historických aspektech.

V roce 2003 byla dokončena kompletní autorská příprava díla - texty a obrazová dokumentace.

6.2.2 Sbíрка rukopisných vzpomínek v Archivu NTM

Rok 2003 byl prvním rokem tříletého grantu poskytnutého Grantovou agenturou ČR pod č. 409/03/0024. Hlavní řešitelkou je PhDr. Milada Sekyrková, CSc.

Sbíрка vzpomínek a rukopisů, uložená v Archivu Národního technického muzea v Praze, vznikala programově od konce 40. let 20. století do současnosti. Její vznik podnítil PhDr. Jan Klepl, tehdejší vedoucí Archivu pro dějiny obchodu, průmyslu a technické práce. Obrátil se na veřejnost písemnou výzvou, aby pamětníci v oblasti techniky, průmyslu, řemesel a obchodu zachytili své vzpomínky na aktivní léta v oboru, shrnuli své zkušenosti a zážitky do písemné podoby a zaslali je do archivu Národního technického muzea. V současné době čítá sbírka na 2000 svazků různého objemu a různého charakteru, uložených běžným způsobem v archivních krabicích. Celá sbírka byla nejprve zrevidována a nově seřazena.

Zásadním účelem grantového projektu je vytvoření počítačové databáze vzpomínek a rukopisů. Během prvního roku byla v NTM mj. vyvinuta speciální databáze, která je postavena na principu programu MS ACCESS. Obsahuje základní údaje o každém svazku, jeho stručnou charakteristiku, údaje o získání daného rukopisu, jeho uložení a specifikách. Nejdůležitějšími kritérii pro snadné vyhledávání potřebných témat, míst či osob jsou věcné místní a jmenné rejstříky. Ty umožní jednoduché zadávání dotazů a propojí navzájem všechny svazky. Badatelům poskytnou možnost snadno se dostat k údajům, které od sbírky požadují. Celá databáze bude volně zájemcům také přístupná z webovské stránky muzea.

V poslední čtvrtině roku začalo definitivní plnění databáze údaji o jednotlivých svazcích, které bude nadále intenzivně pokračovat.

6.2.3 World View Network - Formování pohledu na svět

Tříletý grant poskytnutý Evropskou unií, č. 2001-2923/001-001 CLT CA3A. Zodpovědný koordinátor za NTM: PhDr. Jitka Zamrzlová.

V roce 2002 schválila Evropská unie tříletý projekt Formování pohledu na svět. Hlavním koordinátorem je Městský úřad Landskrona ve Švédsku (správce Tycho Brahe Museum na ostrově Hven), spoluřešiteli jsou Copernicus Museum v polském Fromborku, Národní technické muzeum v Praze, Istituto e Museo di Storia della Scienza ve Florencii, Itálie ve Florencii, National Trust and Woolsthorpe Manor, Velká Británie. Cílem projektu je bližší seznámení veřejnosti s tím, jak se formoval pohled na svět očima vědců - astronomů Mikuláše Koperníka, Tychona Brahe, Galileo Galileia, Johanna Keplera a Isaaca Newtona.

V rámci projektu byla v NTM léte 2003 uspořádána výstava Kepler a Praha, o níž je blíže referováno v oddíle Výstavy (str. xx).

6.2.4 SCALEX - virtuální muzeum

Dvouletý grant Evropské Unie č. IST-2001-35103. Zodpovědný koordinátor za NTM: Ing. Václav Suchý, CSc.

Národní technické muzeum je jedním z řešitelů grantu Evropské unie s názvem SCALEX (Scalable Exhibition Server). Výsledkem práce bude vytvoření virtuální expozice, která bude návštěvníkům muzea přístupná prostřednictvím multimediálních kiosků s dotykovými obrazovkami. Obsah této virtuální prezentace tvoří rozšiřující údaje k exponátům vystaveným v dopravní hale muzea; jedná se o informace textové, obrazové, zvukové i filmové sekvence.

V roce 2003 bylo dokončeno rozsáhlé shromažďování obrázků, videosekvencí a audiosekvencí a také byly dokončeny texty v rozsahu 130 normostran. Na práci se podílelo 13 pracovníků muzea.

6.3 Dílčí práce a studie

6.3.1 Josef Příplata a kol.: Katalog modelů hornických zařízení

Pracovní katalog modelů hornických zařízení byl zpracován pro vnitřní potřebu muzea. Obsahuje 121 modelů se základními evidenčními údaji a s celkovým popisem. Modely jsou rozděleny do šesti kapitol podle období, kdy byla zařízení používána a podle účelu použití.

Katalog o rozsahu 270 stran je připraven k eventuálnímu vydání tiskem. Pro badatelské účely je přístupný v odborném oddělení dějin hornictví.

6.3.2 Irena Laboutková: Česká umělecká litina v 19. století

V roce 2003 zpracována úvodní čtyřicetistránková část - umělecká litina 16. - 18. století. Práce se zabývá nejstarší uměleckou litinou, za kterou jsou v uvedeném časovém období považovány litinové zdobené kamnové a krbové desky a hranolová kamna.

7. Konference, semináře, pedagogická činnost

7.1 Pořádané v NTM

7.1.1 Seminář k provozu historických železničních vozidel

30. ledna 2003. Setkání provozovatelů těchto vozidel. Problematika péče a ochrany exponátů železniční sbírky z hlediska jejich aktivního provozu.

7.1.2 20. seminář pro vyučující dějinám věd a techniky na českých a slovenských vysokých a středních školách.

10. - 11. února 2003 ve spolupráci se Společností pro dějiny věd a techniky.

7.1.3 Workshop in History of Science and Technology .

14. - 15. dubna 2003. Mezinárodní sympozium organizované ve spolupráci se Společností pro dějiny věd a techniky. Referáty byly publikovány ve sborníku Acta historiae rerum naturalium necnon technicarum, č. 7.

7.1.4 Průmyslový design, dějiny a tvorba v technických oborech

17. dubna 2003. Seminář uspořádaný pro studenty elektrotechnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. 5 odborných přednášek.

7.1.5 Seminář k dějinám rozhlasové a televizní techniky

14. května 2003. 6. setkání historiků a badatelů v oblasti rozhlasu a televize. Zaznělo 10 referátů, které budou otištěny v Rozpravách NTM.

7.1.6 8. mezinárodní symposium k výuce dějinám věd a techniky

11. - 13. července 2003 (8th Tea-Com-Symp Prague 2003). 30 účastníků (ČR, Polsko, Slovensko, Německo). Uspořádáno ve spolupráci s Mezinárodní unií pro dějiny a filozofii věd a Společností pro dějiny věd a techniky. Příspěvky po redakci budou publikovány v Halle (Tea-Com-News)

7.1.7 Odborný seminář konaný při příležitosti 50. výročí otevření hornické expozice

13. září 2003. 50 let od otevření jedné z nejpозoruhodnějších stálých expozic z oboru technického muzejnictví ve světě - půl kilometru dlouhého rudného a uhelného dolu. Referáty budou zveřejněny v Rozpravách NTM.

7.1.8 100 let Trmalovy vily

24. září 2003. Ve spolupráci s Městskou částí Praha 10, s uměleckou agenturou Foibos a Národním památkovým ústavem. Svě příspěvky předneslo dvanáct přednášejících.

7.1.9 44. seminář Z dějin hutnictví

12. listopadu 2003. Pravidelné setkání historiků hutnictví a železářství. Na semináři zaznělo 15 referátů, které budou otištěny v Rozpravách NTM.

7.1.10 23. symposium Z dějin geodézie a kartografie

2. prosince 2003. Pravidelné setkání historiků geodézie, kartografie a příbuzných oborů. Na semináři zaznělo 12 referátů, které budou otištěny v Rozpravách NTM.

7.1.11 43. seminář Z dějin hornictví

4. prosince 2003. Pravidelné setkání historiků hornictví a báňských věd. 18 příspěvků, které byly předneseny, bude otištěno v Rozpravách NTM.

7.2 Účast na konferencích pořádaných jinými institucemi

30. konference ICOHTEC, Petrohrad:

The Construction of the St. Petersburg-Pavlovsk Railway - the First Technology Transfer from the Czech Lands to Russia (Karel Zeithammer)

2. mezinárodní konference "Industriální stopy 2003"

Autenticita a historické plány technických a průmyslových památek (Vladislava Valchářová)

konference „F. L. Rieger a česká společnost 2. poloviny 19. století“

F. L. Rieger a spolková činnost (Milada Sekyrková)

konference „Teorie, praxe a věda v archivech“

Archiv NTM po povodni (Milada Sekyrková)

konference „Věda v exilu“

Formování emigrace v USA za 2. sv. války - skupina kolem časopisu Husův lid (Milada Sekyrková)

konference „Vesnické technické památky - výrobní objekty“

Železářské a nářadové hamry v Čechách dříve a nyní (Zdeněk Rasl)

7.3 Pedagogická činnost pracovníků muzea

Národní technické muzeum každoročně participuje na výchově budoucích středních muzeálních pracovníků na Vyšší odborné škole informačních služeb (Pacovská, Praha 4) jednosemestrální

přednáškou "Technické předměty v muzeálních sbírkách", která zahrnuje seznámení s problematikou historie exaktních věd a techniky, industriální archeologie a jednotlivých speciálních oblastí techniky od těžby surovin, hutnictví, strojírenství, energetiku, elektrotechniku, výpočetní techniku, komunikace, železniční, automobilovou dopravu, stavitelství až po průmyslový design. Přednáší 13 pracovníků NTM.

V rámci *vysokoškolského studia* uskutečnili pracovníci muzea v roce 2003 tyto přednášky:

Vývoj techniky pro studenty ČVUT (Karel Zeithammer), *Teorie zpracování zvukového signálu a Základy studiové techniky* pro studenty FAMU (Pavel Pitrák), *Dějiny průmyslového designu technických oborů* pro studenty fakulty architektury a fakulty strojní Technické univerzity v Liberci (Jana Pauly), *Dějiny matematiky pro 3. a 4. ročník studentů matematiky na pedagogické fakultě UK a Změna předmětu geometrie* pro členy katedry matematiky pedagogické fakulty UK (Jaroslav Folta), vedení jednoho doktoranda na MFF UK a jedné diplomantky na pedagogické fakultě UK (Jaroslav Folta), *19. století a průmyslový design* pro studenty VŠUP Praha (Jiří Hulák), *Design a lokomotiva* pro studenty Elektrotechnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni (Jiří Hulák), *Formování novodobých českých elit* pro studenty fakulty humanitních studií UK v Praze (Milada Sekyrková).

Další přednášková činnost:

Přednáškový cyklus (1. část) *Dějiny matematiky* pro pražské učitele v Pedagogickém centru Praha (Jaroslav Folta)

Historie mechanického záznamu zvuku v rámci doprovodných programů k výstavě "Až kometa šlehne nás" (Martin Slavický).

8. Ediční a publikační činnost

8.1 Ediční činnost Národního technického muzea

Nejzávažnějším edičním počinem bylo vydání díla *Studie o technice v českých zemích 1945 - 1992*, o kterém je podrobně referováno v oddíle o vědecké a výzkumné činnosti (str. xx této zprávy.) a které obdrželo cenu Gloria musaealis 2003.

V řadě Rozpravy Národního technického muzea vyšly v roce 2003 tyto svazky:

178. *Z dějin průmyslového designu 6. Průmyslový design 90. let 20. století.*

181. *Z dějin hutnictví 33.*

182. *Dějiny vědy a techniky 11.*

183. *Z dějin průmyslového designu 7. Průmyslový design a jeho právní ochrana.*

184. *Studie z dějin hornictví 32.*

V řadě Acta historiae rerum naturalium necnon technicarum (nová řada) vydán svazek:

7. *Circuli.* (sborník k 70. narozeninám J. Folty). Praha 2003

K výstavám *Jmenovci mezinárodních jednotek a 100 let automobilů Harley-Davidson* byly vydány katalogy.

V rámci grantu World View Network (str. xx) se NTM spolupodílelo na vydání knihy *Johannes Kepler: Sen.*

8.2 Publikační činnost pracovníků muzea

Folta, Jaroslav: 19. seminář pro vyučující dějinám věd a techniky na českých a slovenských vysokých a středních školách. In: DVT 35, 2002, str. 236 - 237.

Folta, Jaroslav: 20. seminář pro vyučující dějinám věd a techniky na českých a slovenských vysokých a středních školách. In: DVT 36, 2003, str. 127 - 128.

Folta, Jaroslav: Andrea Komlosy (ed.), Industrie Kultur. Mühlviertel - Waldviertel - Südböhmen. (Reisen im Grenzland) 256 str., Franz Deuticke Verlagsgesellschaft, Wien 1995. rev. In: DVT 36, 2003, str. 169 - 172.

- Folta, Jaroslav: Dagmar Broncová (ed.) Historie farmacie v Českých zemích, MILPO Media s.r.o. In: Vesmír 82, 2003, str. 468 - 469.
- Folta, Jaroslav: David. A. King, The Ciphers of the Monks. A forgotten number-notation of the middle ages. rev. In: DVT 36, 2003, str. 172.
- Folta, Jaroslav: Dějiny techniky v českých zemích (od konce 2. světové války po vytvoření České republiky) (History of technology in Bohemian Lands – from the End of II WW up to creation of Czech Republic). In: DVT 36, 2003, str.189 - 192.
- Folta, Jaroslav: Gangolea, Cornelia et al. (ed.), Tausendjährige Rumänische Zivilisation im "Astra Museum" Sibiu, Verlag "Astra-Museum", Sibiu 1995, 338 str, 15 stran obrazových příloh. rev. In: DVT 36, 2003, str. 195.
- Folta, Jaroslav: Irena Stasiewicz-Jasiukowa, Zawiesić w czasie. O polskich historykach nauki i kultury (Hang in the time. About Polish historians of science and culture), Warszawa 2002, 227 str. rev. In: DVT 36, 2003, str. 18.
- Folta, Jaroslav: Karl-Heinz Schlote, Chronologie der Naturwissenschaften, Verlag Harri Deutsch, Frankfurt am Main 2002. rev. In: Vesmír 82, 2003, str. 597.
- Folta, Jaroslav: Mario Kaden, Uran Provinz. Zeitzeugen der Wismut errinern sich, Sächsische Landesstelle für Volkskultur Schneeberg, 2000, 118 str. rev. In: DVT 36, 2003, str. 120.
- Folta, Jaroslav: Měření zeměkoule. Nová odhalení po dvou staletích. (Measurement of the Earth. New exposes after two centuries). In: Rozpravy NTM 182. Praha, NTM 2003, str. 45 - 46.
- Folta, Jaroslav: R. Musil, J. Karásek, K. Valoch, Pleistocén. Historie výzkumů na území bývalého Československa – In: Folia Historica, Masarykova univerzita, Brno 1999, 175 str. rev. In: DVT, 36 2003, str. 201.
- Folta, Jaroslav: Rudolf Musil (ed.), Osobnosti přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. In: Folia Historica, Masarykova Univerzita Brno 1997, nestránkováno. rev. in: DVT 36 (2003), str. 218.
- Folta, Jaroslav: Średniawa, Bronisław, Historia filozofii przyrody i fizyki w Uniwersytecie Jagiellońskim, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, Warszawa 2001, 285 str. rev. In: DVT 36, 2003, str. 198.
- Folta, Jaroslav: Výzkum aneb poučení z historie I,II, (Research and the historical hindsight) In: Technický týdeník 51, 2003, č. 18, str. 32, a č. 19, str. 32.
- Folta, Jaroslav: Změny v práci a koncepcích Mezinárodní unie pro dějiny a filosofii vědy / Oddělení dějin věd (IUHPS/DHS) (Changes in activity and concepts of IUHPS/DHS). In: DVT 36, 2003, str. 51-52.
- Folta, Jaroslav: hesla do biografického slovníku českých zemí, Historický ústav AVČR (v tisku): Allé Moritz, Auspitz Josef Adolf, Agricola Georgius, Andreae Johannes(Šindel), Balada František, Bělař Antonín, Behm Jiří, Barchanek Clemens, Baumgartner Andreas
- Folta, Jaroslav (ed.): Rozpravy NTM 182, Dějiny vědy a techniky 11. Praha, NTM 2003. 105 str.
- Folta, Jaroslav, Nekvasilová, Jana: Jmenovci mezinárodních jednotek. Praha, NTM 2003. 37 str.
- Hořejš, Miloš: Historie výroby obráběcích strojů v továrně J. Volman v Čelákovcích v letech 1910 - 1945. In: Rozpravy NTM 182, 2003, str. 61 - 66.
- Hořejš, Miloš: Obranné spolky na území Čech, Moravy a Slezska v letech 1900 – 1938. In: Wirtschaftsnationalismus als Entwicklungsstrategie ostmitteleuropäischer Eliten, Praha, Frankfurt a.O. (v tisku)
- Hořejš, Miloš: hesla do biografického slovníku českých zemí, Historický ústav AVČR (v tisku): Bauer Otakar, Bartošek Jaroslav, Bauer František, Balcar Otakar, Baudiss Leo, Belcredi Richard, Belcredi Ludvík, Belcredi Egbart, Barchtold Leopold I, Barchtold Leopold II, Barchtold Sigmund I, Barchtold Sigmund II, Bellot Idrann.
- Hozák, Jan: Technika v muzeích. In: Studie o technice v českých zemích 1945 - 1992. Sborník NTM č. 34, sv. 3, str. 2296 - 2301. Praha NTM a Encyklopedický dům 2003.
- Hulák, Jiří: I design má své dny... In: Ateliér 13/2003, str. 10.
- Hulák, Jiří: Jan Kašpar. In: VTM Science & Technology, 5, 2003, str. 1.
- Hulák, Jiří: Název! In: Art & Antiques 9, 2003, str. 21.
- Hulák, Jiří: Průmyslový design. In: Studie o technice v českých zemích 1945 – 1992. Sborník NTM č. 34, sv. 3, str. 2274 - 2284. Praha, NTM a Encyklopedický dům 2003.
- Hulák, Jiří: Socialistický realismus a průmyslový design. In: Ateliér 1, 2003, str. 7
- Laboutková, Irena: Poslední večere Páně. Dvě podoby litinového reliéfu. In: Dějiny a současnost, roč. XXV, č. 3, str. 46 - 47.
- Laboutková, Irena: Rudolf hrabě Vrbna - nejšťastnější horník a hutník své doby. In: Rozpravy NTM 181. Z dějin hutnictví 33. Praha, NTM 2003, str. 90-96.

- Mašíňová, Jana: Pračka na ruční pohon. In: Art + Antiques 11, 2003.
- Mašíňová, Jana: Šicí stroj pro domácnost. In: Art + Antiques 12, 2003.
- Nekvasilová, Jana (ed.): Acta Historiae rerum naturalium necnon technicarum (1933 CIRCULI 2003), New Series, 7. Praha, NTM 2003. 300 str.
- Nezmeškal, Arnošt: 100 let motocyklů Harley-Davidson. Praha, NTM 2003. 48 s.
- Nezmeškal, Arnošt: 100 let motocyklů Harley-Davidson. In: VTM Science & Technology 11, 2003
- Nezmeškal, Arnošt: Jak ve Zbrojovce Ing. F. Janeček přestavěl Robota na jízdní kolo. In: Motor Journal 1/2, 2003.
- Nezmeškal, Arnošt: Skútr story. Motorová koloběžka Štítisko. In: Svět motorek 8, 2003, str. 14.
- Nezmeškal, Arnošt: Skútr story. Něco pro dámy - první skútry v Čechách. Historie skútrů je u nás již více než osmdesátiletá! In: Svět motorek 7, 2003, str. 14.
- Nezmeškal, Arnošt: Strojník Josef Hamsa z Habrů a jeho automobily. In: Motor Journal 1/2, 2003.
- Novák M.: Biografický slovník českých zemí, Historický ústav AVČR (v tisku), hesla Baborovský, Bažant
- Pauly, Jana: Jak se dělá design. In: Ateliér, 23, 2003, str. 12.
- Pauly, Jana: Open air - volný prostor v tvorbě designérky Jitky Skuhravé. In: internetový čtrnáctidenník www.glasrevue.cz, 31, 2003.
- Pauly, Jana: Organické tvary nápojového skla Andrei Vokřálové. In: internetový čtrnáctidenník www.glasrevue.cz, 33, 2003.
- Pauly, Jana: Průmyslová svítidla. In: Art + Antiques , 4, 2003, str. 26 – 27.
- Pauly, Jana: Simaxové zaujetí sklářky Jaroslavy Votrubové. In: internetový čtrnáctidenník www.glasrevue.cz, 31, 2003.
- Pauly, Jana: Sklo Simax jako svítidla v tvorbě studentek designu. In: internetový čtrnáctidenník ww.glasrevue.cz, 5, 2003.
- Pauly, Jana: Sklo Simax v čajové soupravě TEA den Jitky Holasové. In: internetový čtrnáctidenník www.glasrevue.cz, 32, 2003.
- Pauly, Jana: Vynikající výrobek ve znamení Ronyho Plesla. In: internetový čtrnáctidenník www.glasrevue.cz, 2, 2003.
- Pauly, Jana: Whirlpooldesign 2003. In: Design Trend 20, 2003, str. 30 – 33.
- Rasl, Zdeněk: Počátky válcoven v Čechách. In: VTM Science & Technology 57, 2003. č. 7. str. 73.
- Rasl, Zdeněk: Významná památka hutního zpracování železa na Karlovarsku. In: Stavební listy, 9, 2003, č. 10. str. 8 - 9.
- Rasl, Zdeněk: Zavážecí věž dřevouhelné vysoké pece v bývalé železárně Sedlec – Starý Plzenec. In: Zprávy památkové péče 63, 2003, č. 1, str. 12 – 16.
- Rasl, Zdeněk: hesla Plástovice, Plasy, Plzeň – Hradiště, Police nad Metují, Potvorov, Praha (stavební a umělecká litina), Přestanov, Příbram, Rokycany, Roztoky, Rožmitál pod Třemšínem, Sedlo, Selibov, Skuhrov nad Bělou, Slavoňov, Srby, Stará Huť, Starý Plzenec, Svinky, Svobodné Hamry. In: Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezku. III. díl. Libri, Praha 2003.
- Sekyrková, Milada: F. L. Rieger a spolková činnost. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší, Suppl. 8, 2003, str. 201 -206.
- Sekyrková, Milada: Rozdělení polytechniky - precedens pro univerzitu? In: Místo národních jazyků ve výchově, školství a vědě v habsburské monarchii 1867 - 1918. Práce z dějin vědy 11, Praha, Výzkumné centrum pro dějiny vědy 2003, str. 231 - 240.
- Sekyrková, Milada: Václav Matěj Kramerius (9. 2. 1753 - 22. 3. 1808). In: Věda, technika a my, 2, 2003, roč. 57, str. 5.
- Sekyrková, Milada, Vybíral, J.: Dokumenty k dílu Ignáce Ullmanna. In: Umění 51, 4, 2003, str. 325 - 334.
- Sekyrková, Milada: (ed.), Odložilík, Otakar, Deníky z let 1924 - 1948, II. svazek 1939 - 1948, Praha, Výzkumné centrum pro dějiny vědy 2003. 656 s.
- Švejda, Antonín: Mikuláš Koperník. In: VTM Science & Technology, 8, 2003, str. 73.
- Valchářová Vladislava: Alois Negrelli. In: Věda, technika a my, 10, 2003, str. 5.

Valchářová, Vladislava: Homo technicus, homo hygienicus. Sanitární technika kolem roku 1900. In: Dějiny a současnost XXV, 2003, č. 2, str. 17 - 20.

Valchářová Vladislava: Industriální stopy: Dvanáct ohrožených. Praha, VCPD ČVUT 2003.

Valchářová Vladislava: Industriální stopy. In: ERA21, 4, 2003, str. 61 - 62.

Valchářová Vladislava: Vyplavené obrazy. Expozice zachráněných archiválií NTM. In: Architekt IL, 9, 2003, str. 60.

Valchářová, Vladislava, Dvořáková, Dita: Z mezinárodní konference restaurátorů. Povodně – srpen 2002. In: Architekt IL, 3, 2003, str. 57.

Valchářová Vladislava, Platovská, Marie: První architektky – studia a tvorba / The First Women Architects – Studies and Work. In: Povolání: architekt[ka] / Profession: [Woman] Architect (kat.výst.), Nová síň, Praha 2003, str. 50 - 59.

Valchářová Vladislava: medailony Zdenka Košáková, sst. 74 - 77, Elly Sonneshein-Oehler, str. 88 - 91, Anna Friedlová-Kanczucká str. 120 - 123. In: Povolání: architekt[ka] / Profession: [Woman] Architect (kat.výst.), Nová síň, Praha 2003.

Zamrzlová, Jitka: Národní technické muzeum v roce 2003. In: VTM Science & Technology 1, 2003.

Zeithammer, Karel: 100 let Dráhy Tábor – Bechyň. In: VTM Science & Technology, 6, 2003.

9. Prezentace

9.1 Železniční muzeum NTM

Rok 2003 byl zlomovým rokem v budování Železničního muzea NTM. 24. února 2003 byl proveden zápis do katastru nemovitostí, čímž právo hospodaření s majetkem státu, představovaným velkou částí bývalého lokomotivního depa Českých drah Praha Masarykovo nádraží, přešlo na Národní technické muzeum v Praze.

Po celý rok probíhaly v areálu, kde i nadále byly umístěny sbírkové předměty přestěhované během vyklízení depozitáře Invalidovna po povodni v létě 2002, drobnější udržovací a zajišťovací práce. Současně byl celý areál opakovaně zbavován náletové zeleně. Ve vhodných prostorách bylo zřízeno i dočasné konzervační a restaurátorské pracoviště, ve kterém průběžně probíhala náprava škod způsobených povodněmi na exponátech architektonické a stavitelské sbírky.

Došlo i k výraznému pokroku ve vyklízení objektů depa od zde uložených sbírkových předmětů oddělení strojírenství a elektrotechniky. Zejména díky sponzorskému příspěví od Nadace Duhová energie i dalších subjektů byly vybrány artefakty, přednostně ty, se kterými se počítá pro připravovanou expozici hnacích strojů v areálu Železničního muzea, postupně předávány do opravy a ke konzervaci.

Po celé období roku 2003 rovněž pokračovaly práce na přípravě libreta a sběr podkladů pro scénář jak základní expozice „Dvě století železnic“, tak i pro expozici energetických strojů. Nezbytná opatření byla učiněna i v oblasti přípravy a oprav muzejních železničních vozidel.

Rozhodující okamžik pro zahájení vlastní výstavby Železničního muzea NTM nastal 20. listopadu 2003. Toho dne NTM obdrželo „Rozhodnutí o registraci akce v informačním systému ISPROFIN“, kterým Ministerstvo kultury ČR a Ministerstvo financí ČR uvolnilo příslušné finanční prostředky pro výstavbu.

Neprodleně byla proto vyhlášena výběrová řízení na manažera projektu a digitální zaměření areálu, jehož vyhodnocení proběhne v lednu roku 2004.

9.2 Stálé expozice v hlavní budově

Po celý rok byly otevřeny všechny stálé expozice muzea: Astronomie, Akustika, Telekomunikace, Interkamera, Měření času, Dopravní hala, Dějiny železa a Hornictví (Rudný a uhelný důl).

V roce 2003 byly uskutečněny další kroky k rozšíření nabídky stálých expozic:

9.2 1 Povrchového dobývání hnědého uhlí

Hornická expozice Národního technického muzea (50. výročí otevření Rudného a uhelného dolu, připadající na rok 2003, je zmíněno na jiném místě této zprávy) seznamovala návštěvníky především s hlubinným dobýváním uhlí. S cílem napravit tento nedostatek byly osloveny Severočeské doly a.s. Chomutov, které se nakonec na přípravě nové části expozice podílely částkou půl milionu korun. **Povrchové dobývání hnědého uhlí** rozšířilo tematiku hlubinného dobývání nerostů v NTM o další informace. Zmíněny jsou světové zásoby hnědého uhlí, vznik uhlí a paleontologie v oblastech těžby hnědého uhlí, naše největší zásoby hnědého uhlí, historie povrchového dobývání, použitá dobývací a pomocná technika při skrývce nadložních zemin a hornin a při dopravě vytěžených hmot, vlastní těžba uhlí, dále obory přímo související s těžbou uhlí - geologie, důlní měřičtví, trhačí práce, úpravnictví, výroba briket, výroba elektrické energie. Samostatnou kapitolu představuje obnova krajiny po těžební činnosti.

Povrchového dobývání hnědého uhlí bylo po dvouleté přípravě, vrcholící v roce 2003, otevřeno v prosinci 2003.

9.2.2 Vědecké centrum - interaktivní expozice vědeckých experimentů

První myšlenky na vybudování nenásilně poučné a hravé expozice vznikaly již v minulých letech, ale teprve díky rekonstrukci budovy, jejíž součástí je i zásadní stavební úprava příslušného výstavního prostoru, nabyly konkrétnějších obrysů.

V loňském roce se zformoval řešitelský tým pro přípravu expozice, zahrnující zástupce Vysoké školy chemicko-technologické, Českého vysokého učení technického, Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy, Ústavu jaderné fyziky Akademie věd ČR a NTM. Tým zformuloval hlavní požadavky a cíle nové expozice, požadované vybavení a technické zajištění expozičního prostoru, určil možnosti získání finančního zajištění expozice a rovněž nastínil možnosti propojení expozice s výukou příslušných oborů na základních a středních školách.

Výsledkem složitých jednání byly dva dokumenty, podepsané v roce 2003 – „Memorandum o společném zájmu“ a „Smlouva o sdružení za účelem vytvoření Interaktivní expozice.“

9.3. Krátkodobé výstavy

Důvodem, aby se k nám návštěvníci vraceli, je především pestrost nabídky krátkodobých výstav krátkodobých a paradoxně - oproti letům minulým - prodloužením jejich trvání. Z tohoto pohledu byl roce 2003 patrný pozvolný posun ke snižování počtu krátkodobých výstav.

V roce 2003 bylo v muzeu instalováno šest výstav z vlastních sbírek a šest přejatých.

9.3.1 Výstavy z vlastních sbírek

9.3.1.1 Jmenovci mezinárodních jednotek

Výstava byla věnována významným osobnostem vědy, po nichž byly pojmenovány základní a odvozené jednotky mezinárodních měrných soustav. Cílem výstavy bylo seznámit návštěvníky s jednotlivými osobnostmi, upozornit na výsledky jejich vědecké práce, které k danému názvu fyzikální jednotky daly popud, a naznačit další vývoj mezinárodního sjednocování měr a vah. V několika tematicky řazených okruzích (teplota, tlak, síla, práce, výkon, magnetismus, elektřina, akustika, radioaktivita) byli jednotliví vědci přiblíženi portrétem, stručnými biografiemi a svou činností. Textovou část doplňovaly dokumenty a exponáty vztahující se k příslušné osobnosti či vynálezu.

Výstava byla hojně navštěvována především školními skupinami. Mnozí učitelé výstavy využili i k prohloubení výuky. Žákům a studentům byly suchopárné učebnicové pojmy přiblíženy formou hravou, ale zároveň naučnou. K úspěchu v tomto okruhu návštěvníků přispěl i doprovodný katalog, z kterého mohou učitelé čerpat náměty pro oživení svého výkladu.

Kurátorka: Ing. Jana Nekvasilová

Katalog: Foltá, Jaroslav, Nekvasilová, Jana: Jmenovci mezinárodních jednotek. 48 s.

Trvání: po celý rok 2003

9.3.1.2 Industriální stopy

Prostřednictvím výkresů industriální architektury byl nejen zdůrazněn význam archiválií a dobových technických pomůcek při zkoumání historických průmyslových objektů a technických památek, ale připomenuta i estetická hodnota těchto zobrazení. Výběr kreseb a plánů z obou archivů NTM - Archivu pro dějiny průmyslu a techniky i Archivu architektury a stavitelství - ovlivnila loňská povodňová zkáza v karlínské Invalidovně. Vystaveny byly dokumenty, které povodeň nepoškodila, a také ty, které se již podařilo po rozmrazení a vysušení restaurovat. Výstava představovala téměř všechny typy zobrazení od výrobních výkresů (např. plány Petřínské rozhledny, zdymadla Miřejovice), přes architektonické návrhy (např. akvarely Františka Sandra pro výstavní účely nebo fasáda pivovaru od Josefa Zítka), až po reklamní zobrazení na vedutách průmyslových podniků (např. Protivínský pivovar).

Kurátorka: Ing. Vladislava Valchářová

Trvání: od 12. července do 31. srpna

9.3.1.3 Kepler a Praha

Cílem výstavy bylo představit život a dílo jednoho ze zakladatelů moderní astronomie a optiky Johanna Keplera. Hlavní důraz byl kladen na Keplerův dvanáctiletý pobyt v Praze (1600 – 1612). Během jeho pobytu zde byla publikována dvě z jeho stěžejních děl, „Astronomia nova“ a „Dioptrice“.

Ve výstavě bylo zařazeno 170 originálních exponátů. Výběr exponátů byl založen na sbírkách NTM - přístroje, mapy a knihy, plán Rudolfovy štolý. Mezi exponáty byla dále řada portrétů, glóbů, vedut a především unikátní sbírka astronomických přístrojů. Podařilo se například shromáždit všechny čtyři astroláby a všechna habermeliana uložená v České republice, stěžejní Keplerovy publikace a esteticky velmi zajímavé hvězdné a zeměpisné mapy. Kromě toho byly vystaveny oba pražské sextanty, díla Bürgiho a Habermela.

Výstava byla doprovázena sedmi populárně naučnými přednáškami pro veřejnost, které vedli např. RNDr. Jiří Grygar, CSc., z Fyzikálního ústavu Akademie věd ČR či Doc. RNDr. Martin Šolc, CSc., z Astronomického ústavu Univerzity Karlovy. Pro školy bylo uspořádáno dvanáct přednášek. Žáci základních a středních škol mohli navíc soutěžit o ceny zodpovězením otázek v naučném astronomickém kvízu, pořádaném ve spolupráci s Divadlem Na Fidlovačce.

Výstava byla součástí tříletého grantu World View Network, který je zmíněn výše (str. xx).

Kurátor: Ing. Antonín Švejda

Trvání: od 12. srpna do 12. listopadu 2003

9.3.1.4 Vyplavené obrazy

Povodní v roce 2002 bylo přímo zasaženo více než 3000 předmětů ze sbírek muzea a několik desítek tisíc archivních jednotek, což činí cca 7% z celkového sbírkového fondu muzea. Společným úsilím pracovníků restaurátorských dílen NTM a iniciativy SOS Archiv architektury se během léta 2003 podařilo vysušit větší množství archiválií, jejichž ukázky byly vystaveny. Archivní materiál na výstavu byl vybrán podle dvou hledisek. Prvním bylo hledisko „restaurátorské“, tj. výběr podle druhu podkladového papíru a technik zobrazení. Druhým kritériem byla obsahová důležitost nebo zajímavost archivního dokumentu – např. dosud nevystavené nebo nepublikované práce předních architektů (Havlíček, Ohmann), zajímavé dokumenty, firemní tisky nebo naopak známé kresby architektů Zítka nebo Barvitia (srovnání „před“ a „po“ povodni).

Kurátorka: Ing. Vladislava Valchářová

Trvání: od 7. října do 9. listopadu

9.3.1.5 100 let motocyklů Harley-Davidson

Výstava dokumentovala nejen sto let existence jednoho z nejvýznamnějších výrobců motocyklů na světě, ale také dlouhá léta úspěšného působení značky Harley-Davidson na našem území. Konala se pod záštitou ministra kultury ČR Pavla Dostála a velvyslance USA Craiga Stapletona. Expozice představila na padesátku stojů, které mapovaly vývoj značky. Kromě unikátních historických strojů byly k vidění i nejnovější modely pro rok 2004. Slavnostní zahájení výstavy se účastnilo na 300 hostů.

Velmi úspěšné byly i doprovodné akce k výstavě. O víkendech byly v muzeu předváděny např. techniky zdobení motocyklů pomocí stříkacích pistolí – tzv. airbrush. Jindy měli návštěvníci možnost navštívit henna tattoo studio a nechat si hennou vytetovat některý ze symbolů, které ke značce Harley-Davidson patří.

Kurátor: Mgr. Arnošt Nezmeškal

Katalog: Nezmeškal, Arnošt: 100 let motocyklů Harley-Davidson. 96 s.

Trvání: od 25. listopadu 2003 do 14. března 2004

9.3.1.6 100 let činnosti Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových

Tato výstava byla připravena ve spolupráci s Nadací Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, Univerzitou Karlovou a byla instalována v prostorách Křížové chodby Karolina. Připomněla duchovní odkaz přední osobnosti české kultury - architekta, stavebního podnikatele a především mecenáše vzdělanosti - Josefa Hlávky (1831 – 1908). Návštěvníci se mohli seznámit s minulostí i současnou činností Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, které existuje bez přerušení sto let i přesto, že v období 1939 až 1989 muselo odolávat soustavnému tlaku na jeho zrušení.

Kurátor: Bc. Karel Ksandr

Trvání: od 19. prosince 2003 do 10. února 2004

9.3.2

Převzaté výstavy jiných institucí

9.3.2.1 Jiří Sozanský - Krajina a město jiné dimenze

Projekt byl tvořen cyklem deseti rozměrných olejomalb (180 x 200 cm), které byly inspirovány pohledem autora na krajinu a města z letadla.

Trvání: od 4. března do 30. března 2003

9.3.2.2 Tajemství života – 50. výročí objevu DNA

Výstava, kterou připravilo NTM ve spolupráci s Britskou radou, představila Jamese Watsona a Francise Cricka, britské vědce, kteří v dubnu roku 1953 popsali strukturu kyseliny deoxyribonukleové (DNA), okolnosti vedoucí k tomuto zásadnímu objevu a také pokroky genetického inženýrství, které učinilo za padesát let.

Trvání: od 8. dubna do 9. května 2003

9.3.2.3 Svět Kinder Překvapení

Kolekce více než 7 000 různých hraček z čokoládových vajíček Kinder Překvapení, které sesbíral sběratel Márton Fauszt z Maďarska. Jeho jedinečná sbírka je zapsána i v Guinnessově knize rekordů. Tato komerční výstava byla vůbec nejnavštěvovanější výstavou roku 2003.

Trvání: od 22. února do 23. března 2003

9.3.2.4 Letecká doprava včera, dnes, zítra

Ke 100. výročí prvního motorového letu, 80. výročí založení Českých aerolinií a 66 letům od zahájení provozu na letišti Praha-Ruzyně. Výstavu připravila Česká správa letišť a České aerolinie, a.s.

Trvání: od 17. dubna do 8. června 2003

9.3.2.5 Středozevní moře

Výstava fotografií Marty Jelínkové. Autorka navštěvovala středomořské země v průběhu posledních 33 let a svými fotografiemi ukázala mnohotvárné krajiny, poklady dávných civilizací i obyvatele Středomoří.

Trvání: od 22. května do 29. června 2003

9.3.2.6 Malujeme - po síti: Co je na světě důležité

VIII. ročník mezinárodní výtvarné soutěže dětí, kterou pořádá Český rozhlas Online a firma SGI. Tentokrát děti malovaly nebo modelovaly z hlíny to, co považují na světě za důležité. Sešlo se na 4000 prací z nichž asi 250 bylo v muzeu vystaveno.

Trvání: od 17. června do 20. července 2003

9.4

Výstavy NTM zapůjčené k prezentaci v jiných institucích

9.4.1 Významné osobnosti české vědy a techniky

Znojmo, Ostrava. Výstava představila desítku vybraných vědců a vynálezců, kteří významně zasáhli do české i světové vědy. Působili v českých zemích v době 18. až 20. století. Každé osobnosti byla věnována samostatná část výstavy. Byla zde připomenuta historická fakta, na jejichž základě si návštěvník uvědomil, kolik práce a úsilí se skrývá za objevy na poli vědy a techniky.

Jihomoravské muzeum ve Znojmě

24. dubna - 29. června

Kurátor: ing. Antonín Švejda

Ostravské muzeum v Ostravě

9. října - 7. prosince 2003

Kurátor: ing. Antonín Švejda

9.4.2 Vize a výrobky - průmyslový design 1990 - 1999

Galerie Západočeské univerzity v Plzni. Výstava *Vize a výrobky představila* výsledky tvorby českých průmyslových designérů v devadesátých letech minulého století. Měla premiéru v NTM v létě 2002.

Kurátorka: Jana Pauly

5. - 31. března 2003

9.4.3 Průmyslový design československých. elektrospotřebičů 1950-1980, designěři Kovotechny a tvorba designéra Stanislava Lachmana

Muzeum východních Čech v Hradci Králové. Výstava připomenula každodenní svět předmětů, které v Československu vznikaly od 50. do 80. let, tedy v podmínkách určité materiálové a technologické nouze. Průmyslový designér Stanislav Lachman vystoupil díky této výstavě z určité anonymity tvůrce velké části všedních předmětů zmíněných třiceti let.

*Kurátorka: Jana Pauly
25. března - 31. prosince 2003*

9.4.4 Tradice elektrotechniky

U příležitosti konání 45. Mezinárodního strojírenského veletrhu v Brně zde byla uspořádána výstava Křížkových a Kolbenových elektrotechnických výrobků.

*Kurátor: Mgr. Pavel Pitrák
15. - 19. září 2003*

9.5

Zápůjčky na výstavy a akce jiných tuzemských institucí

Z nejvýznamnějších výstav, kterých se Národní technické muzeum exponátově účastnilo, lze uvést:

Utopené dědictví

Putovní výstava, instalovaná na sedmi místech v České republice, 2. ledna - 29. května 2003.

Nejstarší fotografie Šumavy

Informační středisko NP Šumava, Alžbětín, 2. dubna - 31. května 2003.

80 let rozhlasového vysílání

Národní muzeum, 15. května - 29. května 2003.

Expozice zahraničního umění a designu

Národní galerie, Veletržní palác, od 1. května 2003 (na 5 let).

Průkopník českého letectví ing. Jan Kašpar

Východočeské muzeum v Pardubicích, 12. května - 1. června 2003.

Design dnes

Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 4. července - 31. srpna 2003.

Z historie kláštera Zlatá Koruna

Zlatá Koruna, a zápůjčka trvá od 17. července do 30. listopadu 2004.

Domov a teplo

Výstaviště Lysá nad Labem, 7. - 13. září 2003.

Igo Etrich a letectví

Muzeum Podkrkonoší Trutnov, 8. září - 26. října 2003.

Filmová pouť

Společenský dům Neratovice, 8. října - 15. listopadu 2003.

Pro každý den - současný český design

Obecní dům hl. m. Prahy, 15. října - 16. listopadu. 2003.

Skrytý půvab dopisů toskánských Habsburků

Státní ústřední archiv Praha, 10. listopadu – 20. prosince 2003.

Povolání: architektka

Galerie Nová síň, Praha, 11. - 30. listopadu 2003.

Krkonošský národní park

Muzeum Šumavy v Sušici, zápůjčka trvá od 20. listopadu do 31. 12. 2004.

Česká fotografie 1840 - 1950

Galerie Rudolfinum, Praha, zápůjčka trvá od 1. prosince 2003 do 10 dubna 2004.

Pojďte si hrát

Výstaviště Černá Louka v Ostravě, zápůjčka trvá od 4. prosince 2003 do roku 2004.

9.6

Významné zápůjčky na výstavy zahraničních institucí

Alle Zeit der Welt - von Uhren und anderen Zeitzeugen

Landesmuseum für Technik und Arbeit in Mannheim, SRN

Zápůjčka z roku 2002 ukončena 3. dubna 2003.

Photographie und Film

Technisches Museum Wien

Od září 2002 do prosince 2005.

Time Stands Still. Muybridge and the Instantaneous Photography Movement

Cantor Center, Stanford University, Stanford, USA

Od prosince 2002 do roku 2005.

Art Deco

Victoria and Albert Museum v Londýně

1. března 2003 - 1. února 2005.

Jan Kotěra

Architekturzentrum Wien

17. dubna - 7. srpna 2003

Nostalgické jízdy 2003

Výtopna Schwarzenberg, SRN

10. září - 15. října 2003

10. Další programové a prezentační aktivity

10.1 Akce pro návštěvníky

V rámci programové činnosti se uskutečnilo množství nejrůznějších akcí. Průběžně byla zajišťována průvodcovská služba pro návštěvníky muzea jak v českém, tak v anglickém, německém, francouzském a ruském jazyce. Nejvíce tuto možnost využily školní skupiny. Cizinci měli k dispozici i audioprůvodce v anglickém jazyce.

Vlastní programová činnost se zaměřovala zejména na odborné a výchovné programy pro školy, přednáškové cykly pro odbornou veřejnost, pořádání vědeckých symposií a seminářů a tvorbu zábavných programů pro nejširší veřejnost.

Mezi nejvýznamnější akce je možno zařadit:

31. 1. – 2. 2. 2003 - Ledová Praha

V období pololetních prázdnin jsme se zapojili do 3. ročníku akce s názvem "Ledová Praha". Projekt byl určen pro děti z celé republiky a zúčastnilo se ho více než 5.000 dětí. Jako spolupořadatelé jsme poskytovali slevy k dětským a studentským vstupenkám.

26. 4. 2003 – Jaro v muzeích

V rámci mezinárodního projektu Printemps des musées, který měl loni námět Mystéria a objevy, jsme připravili zábavné a poučné odpoledne nazvané „Od Keltů po astroláb“ Návštěvníci dostali k dispozici starobylé dalekohledy ze sbírek muzea k pozorování slunce, zhlédli tři vystoupení taneční skupiny Coisscém, která předváděla irské tance či mohli vyslechnout přednášku PhDr. J. Waldhausera z Muzea Mladoboleslavska na téma Keltové v Českých zemích.

18. 5. 2003 - Mezinárodní den muzeí

Muzeum bylo celý den otevřeno zdarma a probíhal celodenní program pro děti i dospělé. Promítání pohádek Z.Trošky, malování nejzajímavějšího exponátu o ceny, možnost nechat se vyfotografovat na hasičském voze Škoda 154 z roku 1930 v dobovém obleku a helmě, promítání filmu Apollo. Dětským návštěvníkům byly rozdávány vystřihovánky starých modelů automobilů.

18. 5. 2003 - 80. výročí zahájení pravidelného rozhlasového vysílání

U příležitosti oslav 80. výročí prvního rozhlasového vysílání v Československu (18. května 1923) proběhlo propagační radioamatérské vysílání přímo z repliky původního rozhlasového stanu pod příležitostnou volací značkou OK5NTM.

1. 6. 2003 - Mezinárodní den dětí

Celodenní program pro dětské návštěvníky za zvýhodněné vstupné. Promítání naučných a zábavných filmů v kinosále, soutěže, kreslení, malování a malý dárek pro každého malého návštěvníka.

13. 9. 2003 - oslavy 50. výročí otevření hornické expozice

Výročí byl věnován celodenní odborný seminář a další doprovodný program. Jednotlivé příspěvky na semináři se týkaly jednak přímo výročí, dále se promítaly hornické filmy související se strojní technikou naší expozice a videonahrávky z ostatních hornických muzeí. V průběhu dne jsme účastníky semináře seznámili též s ukázkou simulované trhací práce pomocí světelného a zvukového efektu. Akce pro nejširší veřejnost se konala na nádvoří muzea, kde si mohli zájemci vyzkoušet tradiční techniky rýžování zlata pomocí rýžovacích pánví či zhlédnout některé z pěti vystoupení skupiny historického šermu Camelot.

7. – 12. 10. 2003 - Designblok 2003

Součástí akce Designblok 2003 bylo i Designstudio v kinosálu NTM, kde představovali své projekty dva přední designéři: Ing. arch. Patrik Kotas (nové dopravní systémy pro Prahu a design interiérů nového vysokorychlostního vlaku pro České dráhy) a designér Václav Král (projekty futuristických automobilů a vybrané projekty automobilů studentů ČVUT). Vystaveno bylo 32 posterů a 5 modelů dopravních prostředků. Víkendovou doprovodnou akcí byly volné jízdy v dětských buggy.

25. 10. 2003 - Minulost a současnost o bratřech Wrightových

V rámci mezinárodního projektu [Image et Science](#), do kterého je NTM zapojeno a který má pro letošní rok téma "Vynálezci a objevitelé", jsme připravili tématickou přednášku o bratřech Wrightových. Přednáška připomněla první let letounu těžšího než vzduch, poháněného vlastním motorem s pilotem na palubě, jehož 100. výročí jsme oslavili 17. prosince 2003.

4. – 5. 12. 2003 - Oživlý důl

Ke svátku sv. Barbory – patronky horníků a sv. Mikuláše probíhaly zábavné prohlídky expozice Rudného a Uhelného dolu, který byl pro tuto příležitost speciálně osvětlen a ozvučen. V chodbách se potulovali horníci, permoníci i čerti a na konci děti dostávali čokoládové penízky. Akce se konala už podruhé a za tyto dva dny prošlo expozicí doly na 300 dětí.

10.2

Spolupráce se sdělovacími prostředky

V průběhu roku 2003 probíhala spolupráce s médii na několika úrovních. Jednalo se o placenou inzerci, jednak o spolupráci na článkách, pořadech a podobně.

- inzerce aktivit NTM v televizi (Česká televize, TV Prima, TV Praha, TV Nova, BBC, Television Suisse Romande, agentura ITAR-TASS)
- inzeráty v časopisech a novinách (Reflex, ABC, Art Antiquies, Speed, Esquire, České motocyklové noviny, Prague Post, aj.)
- zpřístupnění exponátů ze sbírek NTM pro potřeby natáčení pravidelného vědeckého magazínu ČT – Popularis
- stálá rubrika v měsíčníku VTM - Science
- stálá rubrika v měsíčníku Metrologie
- články prezentující sbírky NTM v časopisech: Foto Video, Art Antiquies, Blok, Hospodářské noviny, MF Dnes, Lidové Noviny, Fórum architekt, Právo, Blesk, Literární noviny, Respekt, Reflex

11. Multimediální studio

Multimediální studio Národního technického muzea je oddělením s relativně širokým spektrem činností. K jeho hlavním úkolům patří správa počítačové sítě, osobních počítačů a serverů, zajištění provozu muzejního videostudia a fotoateliéru, vytváření multimediálních aplikací pro expozice a výstavy. Kromě toho vytváří a spravuje interní informační systém (intranet), provádí technickou správu www prezentace muzea. V uplynulém roce k těmto aktivitám přibyl provozování digitalizačního pracoviště.

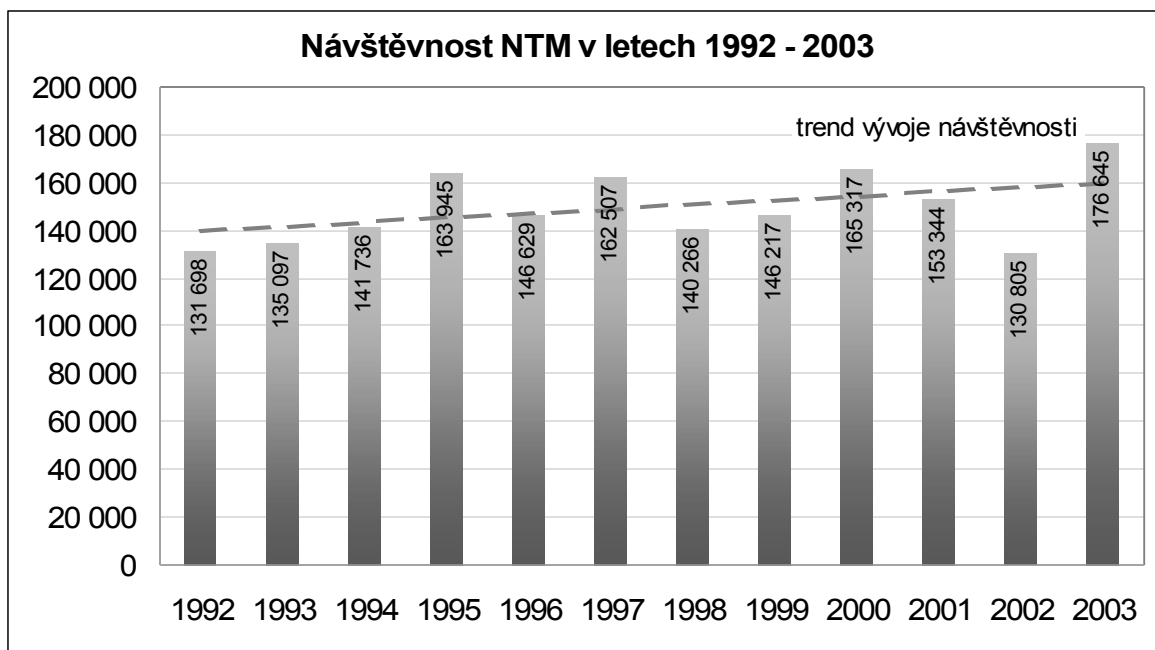
Fotoateliér se podařilo v průběhu roku 2003 vybavit technikou pro digitální fotografii na profesionální úrovni – jedná se o digitální zrcadlovku Nikon a digitální zadní stěnu Betterlight, která je používána ve spojení se stávající fotografickou kamerou CAMBO (převážně pro digitalizaci velkoformátových archivních materiálů). Během roku 2003 bylo zhotoveno téměř 12 000 fotografií, z toho 8 500 digitální cestou.

Videostudio NTM pokračuje v tradici filmového studia, které bylo v muzeu založeno ve druhé polovině 80. let minulého století. Během roku 2003 pracovalo Videostudio NTM kromě jiného na filmech „Videokronika NTM, Křížíkova dráha, Pražská potrubní, Basein a dokument o likvidaci následků povodně v roce 2002 v NTM.

Místní síť a počítače. V roce 2003 se podařilo Národnímu technickému muzeu nakoupit pro potřeby jednotlivých pracovišť celkem 18 nových počítačů. Přesto však ke konci kalendářního roku 2003 v NTM zůstal deficit ve vybavenosti počítači v počtu 35 kusů. Kromě nákupů osobních počítačů byla rozšířena LAN - v současné době je připojeno 80 počítačů. V roce 2003 byla také zakoupena a zprovozněna dvojice nových serverů, které jsou primárně určeny pro interní informační systém NTM (intranet), tedy převážně pro evidenci sbírek a přístup k reformátovaným 2D sbírkám archivní povahy

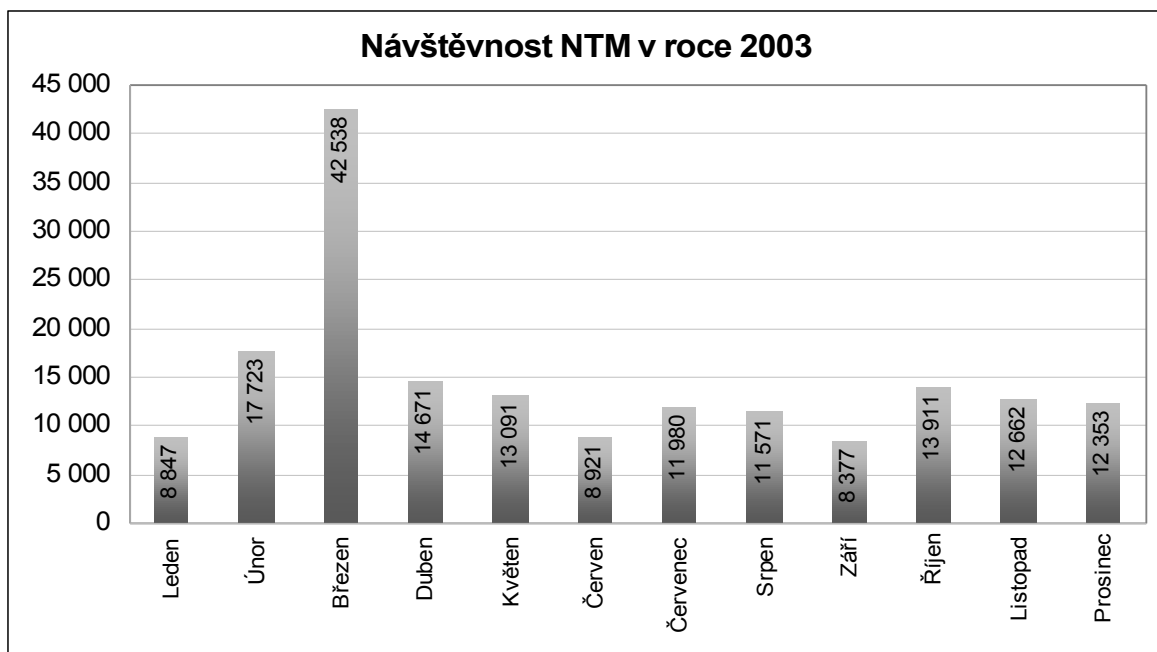
12. Návštěvnost

V roce 2003 navštívilo muzeum celkem 176.645 návštěvníků což je o 35% více než v roce 2002. Při tomto srovnání je však nutno si uvědomit, že srpnová povodeň v roce 2002 neblaze poškodila nejen exponáty muzea, ale způsobila i rapidní snížení návštěvnosti toho roku. Avšak oproti průměrnému počtu návštěvníků předchozích deseti let se jedná o nárůst o 19%.

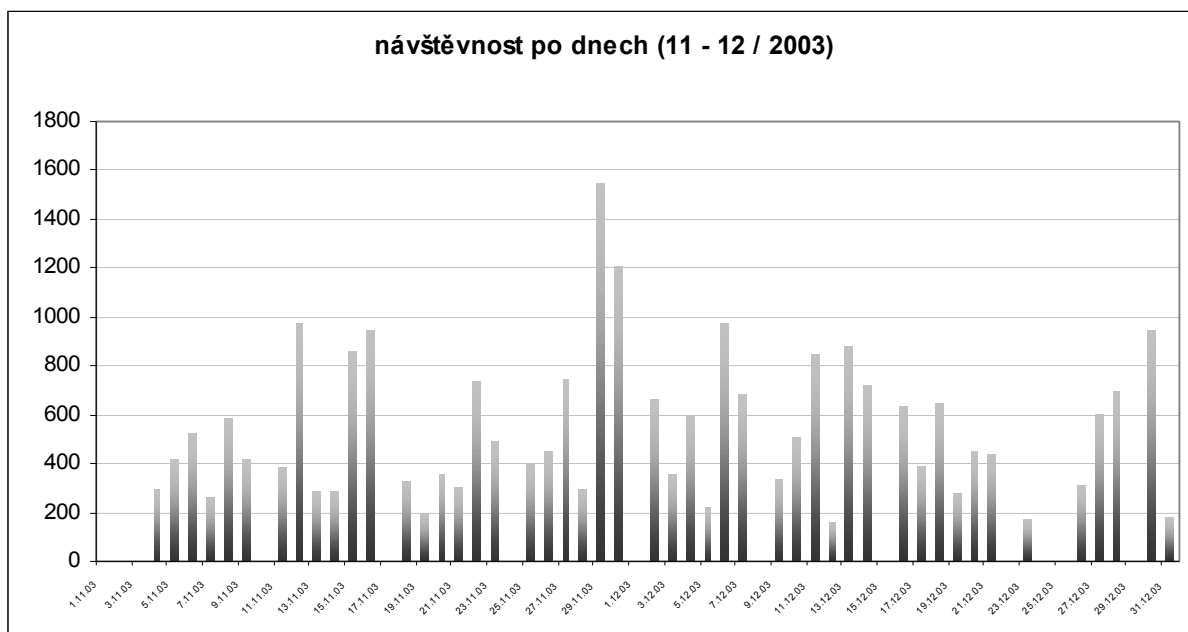

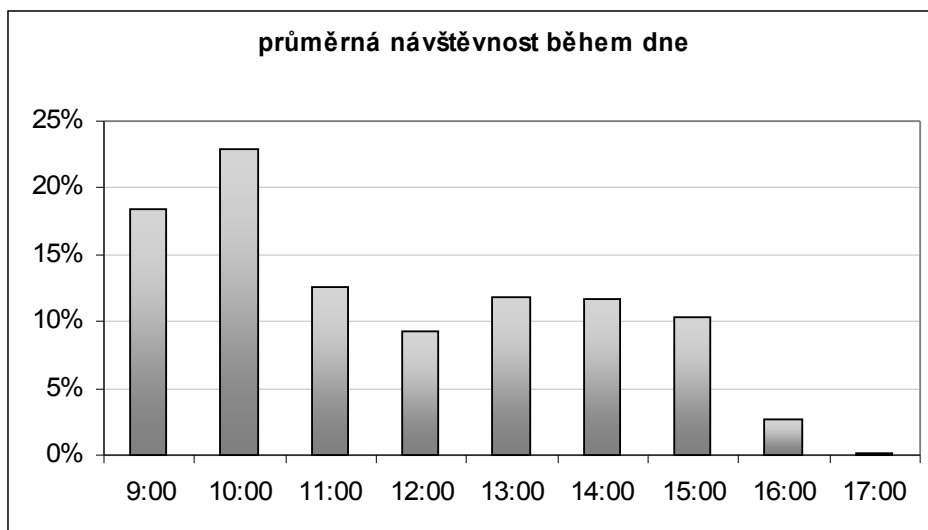
Návštěvnost v jednotlivých měsících se pohybovala kolem 11,5 tisíce platících osob. S tradičním útlumem na konci obou školních pololetí – leden a červen a také v září, kdy už nepřijíždějí turisté a školy ještě nechodí na exkurze. Velký březnový výkyv směrem nahoru způsobila výstava Svět Kinder Překvapení, na kterou se stály dlouhé fronty a stala se vůbec nejnavštěvovanější výstavou roku 2003.

Návštěvnost NTM v roce 2003				
	Dospělí	Děti	Ostatní	Celkem
Leden	4 302	4 039	506	8 847
Únor	7 611	8 820	1 292	17 723
Březen	17 915	22 742	1 881	42 538
Duben	4 493	9 687	491	14 671
Květen	3 899	8 571	621	13 091
Červen	2 237	6 433	251	8 921
Červenec	6 193	4 965	822	11 980
Srpen	6 129	4 883	559	11 571
Září	3 496	4 436	445	8 377
Říjen	5 916	7 023	972	13 911
Listopad	4 952	6 455	1 255	12 662
Prosinec	4 818	6 311	1 224	12 353
Celkem	71 961	94 365	10 319	176 645

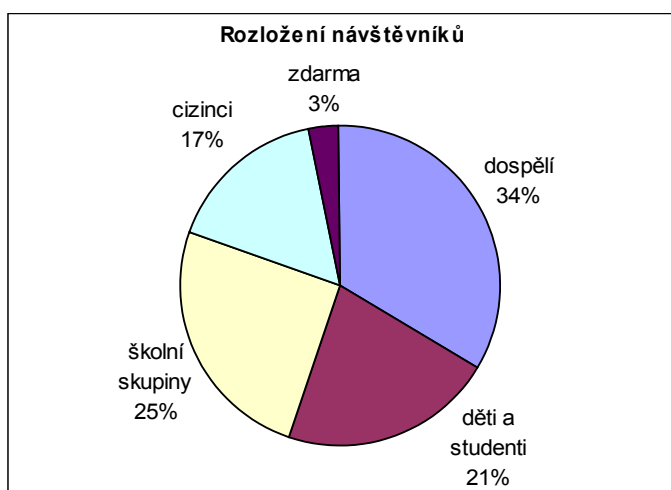

Velkým přínosem pro muzeum bylo zavedení nového systému evidence vstupenek, ke kterému došlo od 1. listopadu 2003. Tento systém umožňuje mnohem přesnější statistiky návštěvnosti s evidencí nejen po dnech, ale i po hodinách. Na následujícím grafu návštěvnosti po dnech je zřetelný týdenní cyklus, ve kterém počty lidí nejprve od úterý do čtvrtku stoupají, v pátek se propadnou a následuje silná sobota a o něco slabší neděle. V datech za listopad a prosinec je jasně zřetelný první víkend po vernisáži výstavy 100 let motocyklů Harley-Davidson, kdy návštěvnost vzrostla o více než polovinu obvyklé úrovně.

Nové statistiky umožňují rozdělit návštěvníky podle typů vstupenek do téměř čtyřiceti kategorií. Z těchto podrobných statistik jsou pak jednotlivé kategorie sumarizovány do přehledných skupin, ze kterých vyplývá následující graf rozložení návštěvníků. Rozdělení na dospělé, děti a cizince je nasnadě.

13. Ekonomika a majetek

13.1 Objekty ve správě muzea

V roce 2003 mělo NTM právo užívání k těmto nemovitostem:

- Hlavní budova NTM, Kostelní 42, Praha 7 - Letná
- Depozitární areál, Čelákovice - Záluží, okr. Praha - východ
- Skladový objekt, Stehelčevy, okr. Kladno
- Depozitární objekt Hřešihlavy, okr. Rokycany
- Rekreační objekt Vítkovice v Krkonoších, okr. Semily
- Areál bývalého DKV Praha – střed, Masarykovo nádraží

Na všech nemovitostech byly prováděny vzhledem k trvalému nedostatku finančních prostředků jen některé základní údržbové práce, a to ve zcela minimálním rozsahu bez ohledu na skutečné potřeby. S ohledem na tuto několik let již trvající situaci se začíná projevovat nezadržitelné chátrání nemovitostí, které se nacházejí už tak v dost špatném stavu.

13.2 Ekonomika a hospodaření

Celková provozní dotace (37,88 mil. Kč včetně účelových dotací na výzkum a vývoj) byla o 1,5 milionu Kč vyšší než v roce 2002. Do tohoto srovnání nejsou započítány účelové finance na povodně, které činily 6 milionů Kč neinvestičních a 8 milionů Kč investičních. Dále NTM obdrželo v rámci spolupráce a zahraničních projektech z fondů EU celkem 681 tis. Kč mimorozpočtových prostředků.

V rámci investičních akcí NTM v roce 2003 investovalo na výstavbu depozitární haly v Čelákovicích částku 4,654 milionu Kč při rekonstrukci hlavní budovy NTM 31,135 milionu Kč..

Celkové roční náklady na činnost díky hlavně akcím spojeným s likvidací povodňových škod vzrostly na 64,24 milionu Kč v roce 2003, tj. o 14 milionů oproti roku 2002. Tento nárůst se týkal i mezd, které v meziročním srovnání vzrostly o 2,1 milionu Kč, přičemž část mzdových prostředků byla hrazena i z mimorozpočtových zdrojů. Porovnávání provozních údajů s rokem 2002 je do jisté míry zkreslující s ohledem na značné množství účelových prostředků přidělených na povodně.

Díky úsporným opatřením, ale i díky úspěšné výstavě Svět Kinder Překvapení se podařilo NTM za rok 2003 docílit kladného hospodářského výsledku ve výši 457 tisíc Kč. Tento zlepšený hospodářský výsledek je navrhován MK ČR k následujícímu rozdělení 366 tisíc Kč fond odměn a 91 tisíc Kč fond rezervní. Co se týče fondu odměn, je třeba zdůraznit, že i přes růst prostředků na mzdy přidělených z MK ČR v roce 2003 tyto prostředky na platy a OON skutečně vyplacené nestačily a bylo nutno použít k pokrytí i fond odměn, a to ve výši 810 tisíc Kč.

Dále byla ministerstvem kultury účelově poskytnuta částka 150 tis. Kč na výstavu 100 let motocyklů Harley-Davidson; tato výstava stála však v přímých nákladech pouze v roce 2003 více jak 600 tisíc Kč. Jedná se ale o prestižní výstavu a je předpoklad, že se uvedené prostředky v roce 2004 vrátí (konec výstavy v březnu 2004).

NTM byla také v roce 2003 poskytnuta ve třech splátkách částka ve výši 1,425 milionu Kč na nákup motocyklu Jawa, který je movitou kulturní památkou.

Ze všech uvedených faktů vyplývá, že se podmínky hospodaření v roce 2003 mírně zlepšily, ale pouze díky účelovému jednorázovému financování zejména škod po povodních. Dále se však komplikuje financování základních provozních výdajů, kde již několik let pokračuje vzhledem k indexu inflace, ale i změnám DPH jejich relativní pokles. Mimo jiné opět s ohledem na nárůst tarifních mezd v souvislosti s šestnáctitřídní novou stupnicí došlo opět k mírnému snížení peněz v oblasti provozních prostředků.

Provoz muzea se převážně zajišťuje z vlastních výnosů NTM, a to pronájmů krátkodobých, ale hlavně dlouhodobých. Byly to zejména pronájmy střechy pro různé komunikační systémy a antény. NTM získalo za rok 2003 na pronájmech 3,6 milionu Kč.

Vybrané vstupné bylo o 1,6 milionu vyšší než v roce 2002 a činilo 7,54 milionu Kč.

V oblasti mezd bylo v roce 2003 vyplaceno celkem na platy zaměstnanců 20,433 milionu Kč. Průměrná přepočtený stav zaměstnanců byl v roce 2003 130 pracovníků. Zde došlo oproti roku 2002 k nárůstu o 4 pracovníky. Průměrná hrubá měsíční mzda byla v roce 2003 13 098,- Kč , což představuje meziroční nárůst o 965,- Kč.

Celkové hodnocení hospodaření NTM za rok 2003 je kladné, a to nejen vzhledem ke kladnému hospodářskému výsledku. Dařilo se podle plánu rekonstruovat jak hlavní budovu, tak i výstavba nové haly v Čelákovicích.

Velkým úkolem bude zajištění rekonstrukce Železničního muzea na Masarykově nádraží, zde se zatím prováděly v roce 2003 pouze údržbové práce.

Výpis hlavních účetních položek z uzávěrky za období leden až prosinec 2003

Spotřeba celkem

2 973 511 Kč

z toho spotřeba PHM	178 010 Kč
z toho materiál na výstavy	48 214 Kč
z toho knihy a publikace	278 169 Kč
z toho drobný hmotný materiál	704 192 Kč
z toho ostatní materiál	1 639 256 Kč
z toho materiál na opravy budov	125 670 Kč
Energie celkem	3 106 007 Kč
z toho elektřina	1 264 032 Kč
z toho teplo	1 697 767 Kč
z toho plyn	37 834 Kč
z toho vodné	106 374 Kč
Nákup sbírkových předmětů	2 160 575 Kč
Opravy celkem	5 519 440 Kč
z toho opravy exponátů	4 244 815 Kč
z toho opravy ostatní	802 600 Kč
z toho opravy budova	472 025 Kč
Cestovné celkem	407 291 Kč
z toho cestovné tuzemské	61 450 Kč
z toho cestovné zahraniční	328 215 Kč
z toho jízdné MHD	17 626 Kč
Služby celkem	20 673 378 Kč
z toho poštovné	123 546 Kč
z toho přepravné ostatní	6 735 Kč
z toho výstavy	1 050 397 Kč
z toho telefony	615 904 Kč
z toho úklid	1 648 031 Kč
z toho školení	60 378 Kč
z toho překlady, rozmnožování	387 723 Kč
z toho propagace	161 280 Kč
z toho střežení objektu	2 968 809 Kč
z toho služby pro exponáty	3 077 932 Kč
z toho ostatní služby	1 502 175 Kč
z toho inzerce	23 806 Kč
z toho stočné	184 731 Kč
z toho katalogy	631 073 Kč
z toho tisk	36 364 Kč
z toho PC	14 700 Kč

z toho expozice	413 728 Kč
z toho semináře	60 378 Kč
Mzdy celkem	21 671 164 Kč
z toho mzdy	20 432 670 Kč
z toho civilní služba	159 998 Kč
z toho OON	875 686 Kč
z toho autorské honoráře	202 810 Kč
Pojištění celkem	7 016 182 Kč
z toho pojištění SP	5 421 162 Kč
z toho pojištění ZP	1 595 020 Kč
Ostatní sociální náklady celkem	1 558 515 Kč
z toho soc. nákl. na civil. službu	1 104 804 Kč
příspěvek na stravu	695 734 Kč
Tržby celkem	12 786 619 Kč
z toho vstupné	7 540 034 Kč
z toho pronájem	3 597 304 Kč
z toho pronájem bytů a park.	54 022 Kč
z toho za zápůjčky exponátů	75 322 Kč
z toho za posudky	83 600 Kč
Tržby za katalogy a publikace	213 714 Kč
Tržby za prodané zboží NTM	6 086 Kč
Provozní dotace celkem	37 532 000 Kč
Provozní náklady celkem	64 237 374 Kč
Příjmy celkem	64 694 727 Kč

14. Činnost pracoviště zajišťujícího působnost zákona č. 71/1994 Sb.

NTM v průběhu roku 2003 vydalo celkem 169 osvědčení k vývozu podle zákona č.71/1994 Sb. Návrh na prohlášení předmětu za kulturní památku nebyl v tomto roce podán žádný.

15. Seznam zaměstnanců muzea v roce 2003

ředitelství

Ing. Janoušek Ivo, Csc.
Mgr. Josefovič Miloš
Kopecká Miluše
Bc. Ksandr Karel
Kučerová Věra
Ing. Kupec Tomáš
Nohejlová Jana
Ing. Rasi Zdeněk
Ing. Suchý Václav, CSc.
Sulková Alena

archiv

Ing. Cenker Petr
PhDr. Hozák Jan
Hudecká Marie
PhDr. Sekyrková Milada, CSc.

centrální evidence

Ing. Jalovcová Eva
Remišerová Eva

dějiny techniky

RNDr. Folta Jaroslav, Csc.
Mgr. Hofeš Miloš
Ing. Nekvasilová Jana
RNDr. Rohlíček Jiří

doprava, Železniční muzeum

Florián Jan
Hudec Pavel
Kožíšek Petr
Kučera Tomáš
Mgr. Nezmeškal Arnošt
Zoubek Milan
Ing. Zeithammer Karel, Csc.

elektrotechnika a akustika

Havlíček Lubomír
Hudecká Jindřiška
Jílek Vladimír
Ing. Kořínek Jiří
Ing. Krumphanz Aleš
Mgr. Pitrák Pavel
Slavický Martin
Ing. Šlesinger Josef

exaktní vědy

Brenner Karel
Dvořák Stanislav
Ing. Švejda Antonín

foto-kino

MgA. Kliment Petr
Ing. Kröhn Jiří
Šimek Václav

hornictví a hutnictví

Hasalová Marie
Mgr. Laboutková Irena
Ing. Petrik Josef
Příplata Josef

chemie

Ing. Černý Josef
Ing. Novák Miroslav, CSc.

knihovna

Mgr. Čerešňová Jana
Kuncová Jaroslava
Roškotová Petra
Svobodová Richarda
PhDr. Varyšová Markéta

multimediální studio

Buriánková Magdalena DiS.
Hron Václav
Jelínková Linda
Kaštánek Jan
Schorge Walter

průmyslový design

Mgr. Hulák Jiří
Pauly Jana
Bc. Sajtáková Zuzana

strojírenství a spotřební

průmysl
Ing. Heisler Václav, Csc.
Kafková Ivana
Kynčl Radko
Ing. Mašínová Jana
Zeis Jiří

stavitelství a architektura

Mgr. Dvořáková Dita
Hrdlička Jiří
Ing. arch. Krajčí Petr
Ing. Valchářová Vladislava
Vejvoda Robert

vysoušení zamražených

archiválií
Ing. Šupová Kateřina

restaurátorské a konzervátorské dílny

Klein Robert
Brabenec Petr
Brabenec Štěpán
Březina Radomil
Ekl Tomáš
Freiburg Jan
Hlaváček František
Liška Pavel
Panuška Jiří
Petrovská Jana

ekonomické oddělení

Adámková Jaroslava
Alexová Věra
Ing. Crkva Michal
Grimm Jiří
Kučera Antonín
Langerová Karla
Saadon David

provoz

Andreisová Věra
Bartuněk Raimund
Brennerová Marie
Cvetanov Christo
Doležal Jiří
Doležal Zdeněk
Dostálková Růžena
Ing. Duchoslav Jan
Flíčková Věra
Formánková Eva
Frýba Bronislav
RNDr. Hanzlík Josef
Hencl Pavel
Hiemerová Marie
Holubová Zdeňka
Horáková Stanislava
Hrdličková Viléma
Ing. Kasal Miloš
Kaválek Rudolf

Kopecká Zdislava
Kosinová Barbora
Krafnetr Jan
Kratochvílová Drahomíra
Křesina Oldřich
Křikavová Irena
Ing. Kůstka Jaroslav
Ing. Laňka Zdeněk
Melcerová Věra
Morávková Jarmila
Morťaniková Ludmila
Mošnička Jiří
Mottys Josef
Nechanický Miloš
Nikodém Oldřich
Mgr. Novák František
Novotná Helena
Orlová Věra
Padalík Václav
Ing. Peroutka Ivan
Plavcová Marta
Ing. Rezníček František
Rezníčková Milada
Slabová Jarmila
Ing. dr. Sládek Jiří
Ing. Sigmundová Milada
Srncová Irena
Šebková Helena
Ing. Šťovíčková Miluška
Štveráková Zdenka
Táchová Věra
Tůmová Božena
RNDr. Vach Jiří
Vališová Markéta
Vašková Jarmila
Vegner Jiří
Voleman Jiří
Výmola Stanislav

prezentační oddělení

Češpivová Helena
Ing. Kalistová Dana
Ing. Kaucký Richard
Kříž Stanislav
Ing. Saporová Kateřina
Sigrotová Milada
PhDr. Slabá Jarmila
PhDr. Zamrzlová Jitka
Zeman Jiří

správa budov

Řanda Roman
Antoš Otto
Baslová Hermína
Bér Oldřich
Boček Josef
Böhm Richard
Böhmová Miluše
Duník Emil
Frančík Petr
Klasna Jaroslav
Klasna Richard
Loskot Karel
Marýzek Josef
Moravcová Helena
Matoušek Karel
Palko Michal
Rathovský Vladimír
Sulek Petr
Vališ Václav

16. Výhledy a plány pro rok 2004

Rok 2004 a s velkou pravděpodobností i léta další budou probíhat především ve znamení intenzivních prací na dvou zásadních úkolech, které před Národním technickým muzeem stojí. Je to dokončení všech investičních stavebních akcí a odstraňování škod po povodni z léta 2002.

V oblasti *investiční výstavby* již od května 2003 probíhá částečná rekonstrukce hlavní budovy a od listopadu 2003 výstavba depozitáře Čelákovice.

U částečné rekonstrukce hlavní budovy se předpokládá uskutečnění podstatné části stavebních prací, dokončení stavby by mělo nastat nejpozději na jaře 2005. Rekonstrukce prováděná za provozu muzea zasáhne podstatně do jeho činnosti a od podzimu 2004 až do začátku roku 2005 si vynutí uzavření celé budovy pro veřejnost.

U výstavby čelakovického depozitáře by měla být v roce 2004 dokončena hrubá stavba a inženýrské sítě, celá stavba bude hotova na jaře roku 2005.

Koncem roku 2003 se k těmto dvěma stavbám připojila třetí akce - rekonstrukce areálu Železničního muzea. V roce 2004 proběhne výběr zhotovitele projektu a bude zahájeno projektování, zejména zpracování úvodní studie a příprava dokumentace pro územní řízení.

Sbírkový fond poškozený povodní bude i v roce 2004 postupně konzervován a restaurován. Pro účely péče o poškozené trojrozměrné sbírkové předměty plánujeme vybudování specializovaného pracoviště, zatopené dvojrozměrné sbírky - archiválie, plány, fotografie - se budou vysoušet v novém vysoušecím pracovišti, které plánujeme otevřít v první polovině roku 2004.

Vedle těchto klíčových aktivit budou v roce 2004 pokračovat samozřejmě i činnosti ostatní. Stěžejním úkolem *vědecké práce* bude pokračování na kolektivním díle Česká technika na pozadí světového vývoje, *prezentační činnost* se soustředí na budování Interaktivního centra poznání (místo pro hravou a přitom poučnou popularizaci vědy a jejích zákonů), expozice stavitelství, architektury a průmyslového designu, polygrafie a metalurgie.

Slovo na závěr

Milí čtenáři, kteří jste dočetli až sem, děkujeme za Vaši pozornost a zájem o muzeum. Pokud Vám Výroční zpráva za rok 2003 připadá dostatečná obsahem a skromná formou, je to tak zcela správně. Jako organizace fungující z daní daňových poplatníků použijeme radši prostředky na naši hlavní činnost.

Děkujeme Vám všem za podporu, byť jen morální.

V úctě,
Tomáš Kupec

17. National Technical Museum

Annual Report 2003

Summary

The year 2003 will be remarkable in the annals of the National Technical Museum due to three major events: the commencement of renovation work on the main building of the Museum, the start of construction of a large modern depository in Čelákovice, and targeted efforts to rescue collections (through conservation and restoration work) which suffered water damage in the floods of 2002.

Renovation work on the main building of the National Technical Museum

At the beginning of 2003, a complete implementation plan was drawn up and a building permit issued. The company Průmstav a.s., which had been selected through a public invitation to tender, commenced building work at the end of May.

New exhibition spaces are being created on the third floor of the building, to be filled with an exhibition on architecture, civil engineering and industrial design. This area will also contain offices for the curators of the architecture and civil engineering collections, including study rooms for researchers from the general public. The second floor of the building will house a modern interactive exhibition, in the form of a Science Center. Alongside it on this floor, there will also be offices for the History of Technology archive and an archive research room. The first floor space is to be used as a depository. Also housed here are the safe depository, for selected museum collections, and the refrigerated-storage depository for collections using photographic materials.

The completion of all renovation work on the National Technical Museum building is currently planned for the turn of 2004/2005.

Depository in Čelákovice

During the first half of 2003, a public invitation to tender was called for the selection of a General Contractor for the building works and in October 2003 the company Unistav a.s was selected as the contractor for this construction. Construction work commenced at the end of November 2003.

Completion of the entire construction, including issue of the building completion certificate, is planned for the 2nd quarter of 2005.

Collections

All activity in this area has been dominated by the need to remove or reduce flood damage. There has not been time to carry out work planned to build up collections. Rescue work on flood-damaged collections did progress according to schedule, however, not only for three-dimensional objects, but also for archive collections, consisting of writings and documents depicting drawings and pictures.

Three-dimensional collections which had suffered flood damage were subsequently transferred for temporary storage to the premises of the future Railway Museum at the Masaryk Station depot. First of all, however, inventory lists were drawn up and any discrepancies resolved. Following this, through support from the State, sponsors and several museums, it was possible to initiate restoration work with the involvement of many external organisations and associates on 200 three-dimensional objects, which included large steam and power engines and other items of exceptional cultural value planned for display in new NTM exhibitions. Funding to pay for this restoration work was provided by Flood Fund 234 118, ISO, ČEZ, Skanska, Siemens, the VIZE97 Foundation, the VIA Foundation, a grant by AMG, the Foundation of Josef, Maria and Zdeňka Hlávčovi, a contribution by the Swiss Embassy and other sources. We are also very grateful to the Technical Museum in Brno (TMB), the National Agricultural Museum and the Gas Industry Museum, which restored more than 20 objects free of charge. Participation by NTM conservation workshops in cleaning 3D objects has been restricted in favour of work that promotes the construction of a facility to dry out frozen documents.

Conservation and restoration work on collection items

Notable among the major restoration works carried out by NTM workshops are the restoration of a Poustka motorcycle, participation in restoring a JAWA 750 automobile and a seriously flood-damaged telegraph switchboard table with a Czeija & Nissl recording instrument, as well as participation in

restoring an architectural model of a chain bridge which is 9 metres long and was also damaged in the floods.

Facility for drying out frozen archive items

Currently (January 2004), approximately 200 cubic metres of document archive items are still frozen. Trial operation of a drying facility, which was carried out provisionally in the basement of our Museum from July to December 2003, managed to dry out approximately 12 cubic metres of archive items. This trial run took place under the supervision of experts from the State Central Archive who verified that the most suitable method of saving these archive items of great cultural and historical value was to dry them by hand.

The National Technical Museum was able to build this facility using considerable contributions from the Ministry of Culture of the Czech Republic, the humanitarian organisation Člověk v tísni, the public collection SOS – architecture archive, the company MAERSK SEALAND, the State Central Archive, the British Council, SKANSKA a.s., the US Embassy, the company Olympus and many other donors. This facility cost 5.5 million CZK to set up and its creation will enable the flood-damaged archive materials to be dried over approximately 6 to 8 years, with minimal losses.

Although we have just started salvaging these frozen archive documents, even at this early stage we can state that the vast majority of the materials in the freezers awaiting processing will be able to be salvaged, treated and restored and will be once again returned to the archives to serve the wider community of researchers. This is of course a long process which will also occupy the pages of other organisations' annual reports, in addition to that of the National Technical Museum, and for a number of years to come.

Important acquisitions for the Museum's collection stock

In 2003, the Museum's collections were enhanced, amongst other items, by a road racing motorcycle Jawa 350 model 673 from 1967, Müller's map of Moravia, a gramophone record player and an L-39 Albatros aeroplane. A further 306 new exhibits were obtained as gifts from both private individuals and companies.

Scientific and research activities, grants, conferences and symposia, editorial work

Institutional support of science and research

During the last year of the research programme, the year 2003, *A Study of Technology in the Czech Lands 1945 – 1992* was published in print form. This fundamental and important three-volume work (with a total of 2877 pages, providing summaries in both English and German amounting to 200 pages for each language, a list of 1219 bibliographic references, 100 pages of indexes, 1405 pictures, 183 co-authors) is concerned with the previously unexplored topic of the development of technology in the Czech Lands during the period covering the end of World War II and the split of Czechoslovakia into two states.

Targeted support for science and research

In 2003, work progressed on the following tasks: Automobile in the Czech Lands – a catalogue of automobile collections in the National Technical Museum in Prague, a Collection of Handwritten Memoirs in the NTM Archive, World View Network – Forming a view of the world, SCALEX – virtual museum.

Conferences, seminars, pedagogical activities

During 2003, the Museum held 11 conferences, symposia and expert seminars.

Editorial work by the National Technical Museum

The most significant editorial work was the publishing of *A Study of Technology in the Czech Lands 1945 - 1992*. Five volumes were published in the series *Rozpravy Národního technického muzea* in 2003, and one in the series *Acta historiae rerum naturalium necnon technicarum* (which is a new series). In addition, three publications were published as part of exhibitions.

Research centres

During 2003, a total of 163 researchers conducted studies at NTM, of which 15 were from abroad.

Presentations

The NTM Railway Museum

2003 was a breakthrough year regarding the construction of the NTM Railway Museum. On 24 February 2003, an entry was made in the Land Register which gave the National Technical Museum in Prague the right to financial management of state property.

The permanent exhibitions in the main building

All the permanent Museum exhibitions were open all year: Astronomy, Acoustics, Telecommunications, Interkamera, Measuring Time, the Transport Hall, History of Iron and Mining (Ore and Coal Mine). In 2003, the History of Mining exhibition was extended with the section *Surface mining of lignite*.

Short-term exhibitions

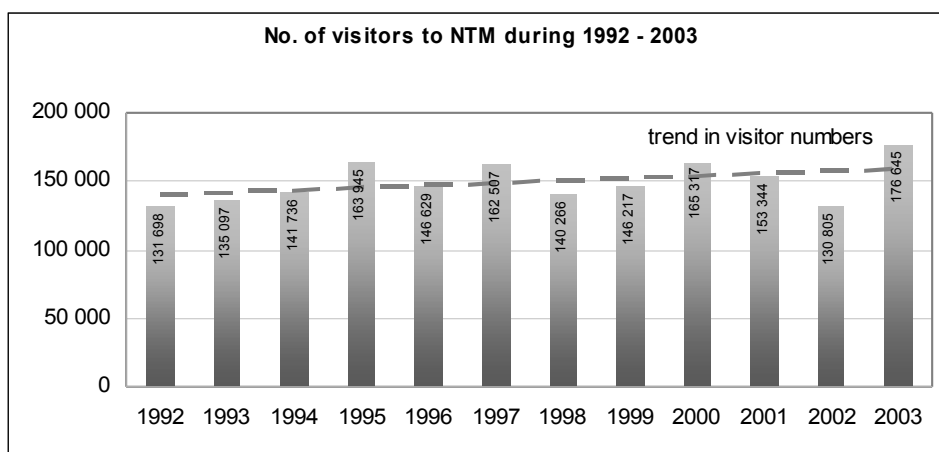
In 2003, six exhibitions were installed in the Museum using its own collections, and six using resources on loan.

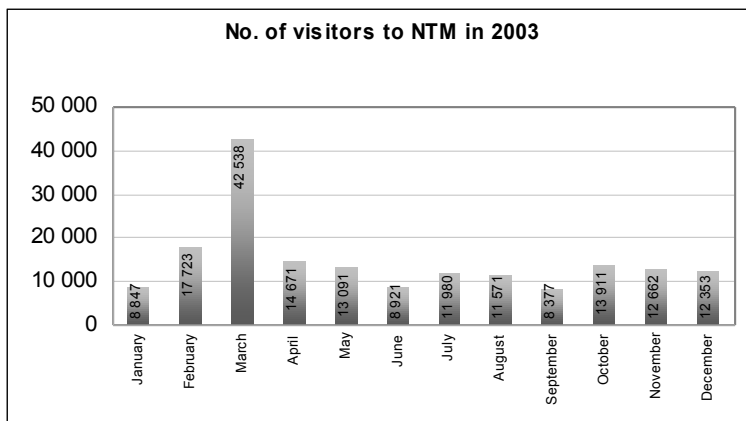
Exhibitions using the Museum's collections: *Namesakes of International Units, Industrial Footsteps, Kepler and Prague, Flooded Pictures, 100 years of Harley-Davidson motorcycles, and 100 years of the work of the Foundation of Josef, Maria and Zdeňka Hlávkoví*.

Exhibitions on loan from other institutions: *Jiří Sozanský – Another dimension of countryside and town, The Secret of Life – the 50th Anniversary of the Discovery of DNA, The World of Kinder Surprise, Air Travel Yesterday, Today and Tomorrow, The Mediterranean and Let's paint – on a grid: what's important in the world*.

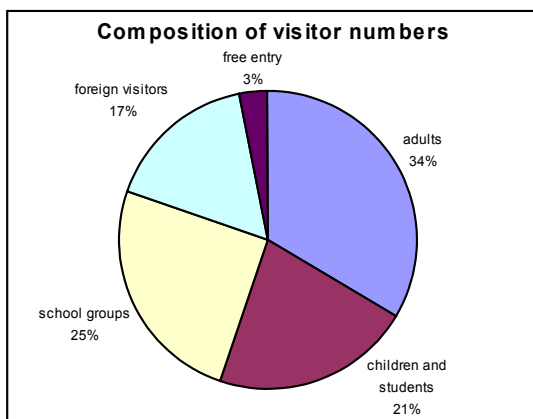
Visitor numbers

In 2003, a total of 176,645 visitors came to the Museum, which is 35% more than in 2002. When comparing these figures, it should be borne in mind that the disastrous August floods of 2002 not only damaged Museum exhibits, but also caused a sharp drop in visitor numbers. However, in comparison with the average number of visitors during the preceding 10 years, this represents an increase of 19%.

Statistics allow us to divide visitors into almost forty categories according to entrance ticket types. From these detailed statistics, individual categories have been combined together to represent the main groupings, shown in the following graph as the composition of visitor numbers. The divisions into adults, children and foreigners were clearly apparent.

Finances and assets

Buildings administered by the Museum

In 2003, NTM had the legal right to use the following buildings:

- The main building of NTM, Kostelní 42, Praha 7 - Letná
- Depository site, Čelákovice - Záluží, Prague – East district
- Warehouse building, Stehelčevy, Kladno district
- Depository building Hřešihlavy, Rokycany district
- Recreational building Vítkovice v Krkonoších, Semily district
- Site of former DKV Prague – Centre, Masaryk Station

Due to a permanent lack of funding, only a limited amount of basic maintenance work was carried out on these buildings. The token amount of work undertaken bears no comparison to what actually needs to be done. As this situation has already lasted for several years, these properties are even now in a very poor state and are beginning to show signs of deterioration beyond repair.

Finances and financial management

The overall operating subsidy (37.88 million CZK, including subsidies earmarked for research and development) was 1.5 million CZK greater than in 2002. This comparison does not take account of funds earmarked for flood damage, which totalled 6 million CZK for operating expenditure and 8

million CZK for capital expenditure. In addition, NTM obtained from EU sources a total of 681,000 CZK of funding over and above its budget as part of co-operative work and foreign projects.

As part of its capital projects for 2003, NTM invested 4.654 million CZK in the construction of a depository hall in Čelákovice and 31.135 million CZK in renovation of the main building of NTM.

Mainly due to work connected with resolving flood damage, overall annual expenditure for operating activities rose to 64.24 million CZK in 2003, which is 14 million CZK greater than in 2002. This increase also related to wages, which rose by 2.1 million CZK in year-on-year comparison. At the same time, however, funding for wages was covered partly by sources from outside the budget. Comparison with operating figures from 2002 is, to a large degree, misrepresentative due to the considerable amount of special funding which was allocated to resolve flood damage.

Through cost reducing measures and the successful World of Kinder Surprise exhibition, during 2003 NTM managed to achieve a net profit of 457,000 CZK. It has been proposed to the Ministry of Culture of the Czech Republic to distribute 366,000 CZK to the employee bonus fund and 91,000 CZK to the reserve fund. Regarding the employee bonus fund, it should be stressed that even despite the increase in funding for wages allocated by the Ministry of Culture in 2003, these funds were not sufficient for the wages and other personnel costs which were actually paid out, and that it was necessary to draw on the employee bonus fund to the amount of 810,000 CZK.

In addition, the Ministry of Culture provided a sum of 150,000 CZK which was earmarked for the exhibition 100 Years of Harley-Davidson Motorcycles; the cost of this exhibition amounted to more than 600,000 CZK in 2003 alone. This is a prestigious exhibition, however, and it is hoped that the investment made in it will return in 2004 (the exhibition ends in March 2004).

NTM was also provided in 2003 with the sum of 1.425 million CZK in three instalments for the acquisition of a Jawa motorcycle, which is a movable cultural monument.

From all the facts presented here, it is clear that NTM finances saw a slight improvement in 2003, but only as a result of targeted one-off funding, primarily to combat flood damage. This situation is however further complicated by funding for basic operating expenditure, which has for several years been in relative decline due to inflation and changes in VAT. Amongst other factors, the increase in tariff wage payments in connection with a new 16-grade salary system has again resulted in a slight reduction of funding for operating expenditure.

The running of the Museum is also funded by NTM's own income, generated by rent contracts of both a short-term and long-term nature, however mainly the latter. This mostly relates to renting roof space for various communications system and antennae. During 2003, NTM earned 3.6 million CZK through rent contracts.

Entrance fees collected amounted to 1.6 million CZK more than in 2002 and totalled 7.54 million CZK.

Regarding wage payments in 2003, a total of 20.433 million CZK was paid to employees as wages. The average annualised number of employees in 2003 was 130. In comparison with 2002, this represents an increase of 4 employees. Average gross monthly wages amounted to 13,098 CZK in 2003, totalling a year-on-year rise of 965 CZK.

The overall results of NTM's financial management for 2003 are positive, and not only in terms of its positive financial result. Renovation of the main building was commenced according to plan, as was the construction of the new hall in Čelákovice.